

FRA « KAOS» TIL MESTRING – EN BALANSEGANG

**En studie av familieterapeuters arbeid med konfliktfylt
foreldresamarbeid på familiekontor**

HØGSKOLEN I VESTFOLD

Master i helsefremmende arbeid

Merete Grasmø

November 2012

FORORD

Denne oppgaven er en del av et 4-årig studium i Master i Helsefremmende arbeid ved Høgskolen i Vestfold. Skriveprosessen har vært krevende og utfordrende, men også interessant og spennende. Det har vært «opp – og nedturer» underveis. Nå sitter jeg her med en opplevelse av å ha lært veldig mye og jeg er dypt takknemlig for at jeg har fått anledning til å gjennomføre dette arbeidet.

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til de seks familieterapeutene som stilte opp og lot seg intervju. Til tross for travle arbeidsdager satte de seg ned og samtalte med meg om oppgavens temaer og delte sine erfaringer og refleksjoner. Dette ga grunnlag for et rikt og interessant datamateriale som ga meg mye kunnskap. Tusen takk til dere alle !

Jeg vil også takke min arbeidsgiver og mine kollegaer. Jeg har opplevd støtte, forståelse og stor tålmodighet med meg i denne skriveprosessen. Jeg har blitt møtt med velvillighet og raushet av min nærmeste leder, Bente Gjøtterud. Hun har virkelig lagt alt til rette slik at jeg kunne gjøre dette og hun har gitt både omsorg og studiepermisjon!

Fremfor alt vil jeg også takke min veileder Berit Viken, Høgskolen i Vestfold. Hun har tålmodig oppmuntret og gitt nyttige tilbakemeldinger og loset meg gjennom denne prosessen med fast hånd.

Mine venner og bekjente fortjener en stor takk i denne forbindelse. De har heiet på meg fra sidelinjen og formidlet stor tro på at jeg skulle komme i mål. En særlig takk til Hege og Helene!

Til slutt vil jeg takke min nærmeste familie som har sett frem til at mor og mormor skal bli ferdig med denne skrivingen ! Jeg vet det er en liten gutt på tre år som blir glad når « Mimmi » er tilbake i lekemodus igjen!

Tønsberg, november 2012

Merete Grasmo

SAMMENDRAG

Temaet for denne oppgaven er familieterapeuters arbeid på familiekontor med konfliktfylte foreldresamarbeidssaker. Målet for min undersøkelse er to – delt- Jeg ønsker bidra til økt forståelse og kunnskap om hvordan terapeutene arbeider med disse sakene. Jeg ønsker også utvide forståelsen av empowerment - prosesser i dette fagfeltet og lete etter empowerment i praksis.

Oppgavens problemstilling er følgende:

Hva gjør familieterapeuter i sitt arbeid på familiekontor med konfliktfylte foreldresamarbeidssaker for å oppleve mestring i terapeutrollen?

Oppgaven bygger på en kvalitative undersøkelse i form av semistrukturerte intervjuer med seks familieterapeuter ansatt på familiekontorer. De ble intervjuet om sine erfaringer og synspunkter. Som metode valgte jeg meningsfortolkning i henhold til standard tekstanalyse. Informantenes utsagn er kategorisert i fem grupper og presenteres som funn.

Funnene blir drøftet opp mot undersøkelsens problemstilling og relevant teori.

Terapeutene beskriver følelser som maktesløshet, utilstrekkelighet og å bli tappet for energi. De må høre på og ta inn over seg mange alvorlige historier. Noen av sakene oppleves som vonde og kaotiske. Terapeutene opplever høyt stress og blir slitne.

Informantene gir også uttrykk for noe annet. De opplever glede og trivsel og finner arbeidet sitt meningsfullt og betydningsfullt og verdifullt. Alle understreker at hensynet til og tanken på barnet i det konfliktfylte bruddet gir motivasjon og drivkraft..

Samtlige terapeuter forteller at de ser behov for stram styring ,struktur og kontroll i samtalene. Her ser jeg store kontraster og dilemmaer for terapeutene. De balanserer mellom styring og allianse/samarbeid.

Informantene formidler stort engasjement og tro på det de gjør. Det meningsfulle og betydningsfulle i arbeidet deres er med på å holde engasjementet oppe. De har en moralsk og etisk begrunnelse for det de gjør som for eksempel at hensynet til barnet går foran alt annet. Det fører til empowerment.

Det synes viktig for foreldre i krise å bli møtt med terapeuter med empowerment, Denne studien viser at Aron Antonovskys teorier om «Sense of Coherence» kan gjelde for familieterapeutene. De får sammenheng i situasjonen ved at den blir begripelig , håndterbar og meningsfull.

Videre viser informantene at deres opplevelse av empowerment henger sammen med deres verdier og verdiforankring. De kjenner mestring og empowerment når det de gjør stemmer overens med deres eget verdisyn, menneskesyn og egne holdninger. Empowerment i denne konteksten blir dermed å betrakte som en verdi og må forankres i etiske føringer.

INNHALDSFORTEGNELSE

1.	INNLEDNING	8
1.1	Bakgrunn og tema	9
1.2	Temaets relevans	9
1.3	Mål for prosjektet	11
1.4	Settingens bakgrunn	12
1.5	Oppgavens oppbygning	18

2.	TEORETISK FUNDAMENT	14
2.1	Et utvidet helsebegrep	14
2.2	Empowerment	15
2.3	Hvorfor er empowerment viktig?	16
2.4	Kunnskapsformer	17
2.5	Makt og ideologi	18
2.5.1	Michel Foucault	19
2.6	Samlivsbrudd og konflikter	21
2.7	Klient – og resultatstyrt praksis,KOR	23
3.	METODE	25
3.1	Vitenskapsteoretisk ståsted	25
3.2	Det kvalitative forskningsintervju	26
3.3	Gjennomføringen av egne intervjuer	27
3.3.1	Utvalg og rekruttering	27
3.3.2	Intervjuene	27
3.3.3	Transkribering	28
3.3.4	Analysen	28
3.4	Etiske overveielser	30
3.5	Studiens kvalitet og metodekritikk	30
3.6	Oppgavens avgrensninger	31

4.	PRESENTASJON AV FUNN	33
4.1	«Det må gi mening»	33
4.1.1	Utfordringer i å skape mening	35
4.1.2	Allianse	37
4.2	«Å romme folk i krise»	37
4.3	«Å holde stram struktur, styring og kontroll» ...	39
4.3.1	Mekling	40
4.3.2	Begrunnelser for å være streng	40
4.4	«Erfaring er et viktig stikkord»	41
4.4.1	Etisk bevissthet	43
4.5	KOR, klient –og resultatstyrt praksis	44
5.	DRØFTING	45
5.1	«Jeg blir tryggere på hva jeg står for»	45
5.2	«En prosess som beveger seg»	47
5.3	«Da er jeg ganske bestemt altså»	49
5.4	«En ballast som er god å ha»	51
5.5	«Hvordan ble dette for dere?»	53
6.	AVSLUTNING	54
	LITTERATURLISTE	57
	VEDLEGG	61

Broenes skjønnhet

Stål eller sten. Der står de
brospenneenes strenge buer
meislet inn i landskapet
som porter til fred.
Verrazano Narrow Bridge, Bosporus,
Rheinbrücke, Sotra-
og Sortlandspennet, Golden gate
lysende som smykker, blomsterkranser,
kniplinger, kastet gjennom luften:
Min hånd i din. Kom over og se.

— — — —

Regnbuen sier: Se på meg. Jeg er en bro.
Jeg er et tegn på himlen. Bygg broer.
Bøy dere. Løft armene til en bue.
Bind sammen. Bryt lenker. Bygg.
Se stålsøyler og tårn mot skyene: En bro.
Hør vindfløytene mellom wirene: En bro.
To mennesker møtes. Ansiktene blusser: En bro.
Ord som blir sagt. Hengivelse, fred: En bro

Rolf Jacobsen, fra diktsamlingen *Nattåpent*

KAP.1 INNLEDNING

Tema for denne oppgaven fokuserer på familierapeuters arbeid på familiekontor med vekt på deres beskrivelse av samarbeid med familier som opplever/har opplevd konfliktfylte samlivsbrudd. Begrepet familiekontor omhandler både familievernkontor og familierådgivningskontor.

Jeg arbeider selv ved et familiekontor og har lang erfaring med at disse sakene gir spesielle utfordringer og krever særskilt kompetanse. Sterke følelser som sinne, svik, redsel, sorg og savn fører ofte til atferd som angrep, anklager, kritikk og eskalerende konflikt. Som terapeut har jeg kjent på fortvilelse, maktesløshet og tilkortkommenhet. Vårt viktigste verktøy, nemlig dialogen, bryter sammen. Situasjonen fremstår som kaotisk og det virker ikke som noen i familien får det bedre.

Jeg har flere ganger undret på hvordan dialogen kunne gjøres annerledes slik at foreldrene i større grad kunne gi uttrykk for opplevd mestring og myndiggjøring i den vanskelige situasjonen de er i? Kan det finnes andre innfallsvinkler som kan bistå foreldrene til et bedre samarbeidsklima rundt sine barn? Etter å ha studert helsefremmende arbeid er det interessant for meg å undersøke på hvilken måte helsefremmende tenkning kan ha relevans i dette familierapifeltet. Har terapeuters opplevelse av mestring og empowerment betydning for hvordan samtalene forløper? Hva gir terapeutene empowerment?

Familierapeuter har ofte en sosialfaglig eller psykolog utdanning,- noen ganger sykepleier eller pedagog. Videreutdanning i familierapi gir kunnskap om og dannelse til å forstå endring i en sirkulær og helhetlig ramme. Familien blir sett på som et selvregulerende system. Fenomener som brukemedvirkning, sosiale konstruksjoner og få objektive sannheter etterstrebes. Folks subjektive sannheter om sin situasjon blir møtt med stor anerkjennelse. Men sterke konflikter aktiverer mange dilemmaer og kryssende hensyn. Hva preger terapeutene i arbeid i disse situasjonene? Hva slags kunnskap kan de ta i bruk?

Hvordan vi posisjonerer oss og håndterer dilemmaer har sammenheng med våre erfaringer og verdier, men også med kunnskap og kulturelle diskurser i våre omgivelser (Winslade 2003). Det vil finnes flere sannheter og flere måter å forholde seg til dilemmaer på. Det gjelder også begreper som empowerment og helsefremmende arbeid.

«Definitions of health promotion, like health itself, are subject to social and political contexts, making universal definition almost impossible» (Bunton & Macdonald, 1992).

1.1 Bakgrunn og tema

Det jeg presenterer i denne oppgaven er familieterapeuters beskrivelser av hvordan de jobber med utfordringer i arbeid med problemområdet; brutte familier i konflikt. Jeg har invitert seks terapeuter til å reflektere over sin virksomhet.

De siste tretti årene har antall barn som opplever skilsmisse økt fra ca 5000 til ca 11000 hvert år (Statistisk Sentralbyrå). I tillegg kommer barn av samboere, som det er vanskeligere å føre statistikk over. Til sammen er det sannsynlig at ca 21000 barn årlig opplever foreldres samlivsbrudd (Folkehelseinstituttet, Rapport 2012). Undersøkelser viser at etter samlivsbruddet oppgir ca 60% av parene at forholdet til ekspartner er svært konfliktfylt i en periode. Ca 20-30 % av de skilte familiene lever med konflikter i flere år etter bruddet (Thuen, 2001 og Thuen, 2002).

Familiekontorene er et lavterskeltilbud som i stor grad er i direkte kontakt med par som enten separeres, skilles eller går fra hverandre, - både i form av mekling og rådgivning og til familier som får problemer i forbindelse med bruddet. I mine spørsmål til informantene har jeg ikke skilt på disse to områdene, men informantene beskriver arbeidet som rådgiver/veileder og mekler som to forskjellige roller.

Mange familiekontorer har de senere årene hatt en stor økning i henvendelser fra foreldre som ikke klarer å samarbeide om barna. Sakene er mer sammensatte og mer kompliserte enn før. Fagpersoner har få modeller og metoder som verktøy i disse sakene.

Familiekontorene i Norge mottar føringer fra direktorat og departementet om at arbeidet med de såkalte «høykonfliktsakene» skal prioriteres. Av forebyggende grunner, og særlig i forhold til barna, skal barna snakkes med og konfliktene skal søkes løst eller dempet utenfor rettssystemene (Barne - likestilling og inkluderingsdepartementet 2012). Det følger ingen økte ressurser med dette. Det er gitt få faglige retningslinjer eller veiledning i høykonfliktsakene. Terapeutene forvalter et stort ansvar og tematikken kan gi belastninger både på individuelt, mellommenneskelig og samfunnsmessig nivå.

1.2 Temaets relevans

Det er utarbeidet flere rapporter de senere årene i regi av Barne, - likestillings og inkluderingsdepartementet og Barne, - ungdoms og familiedirektoratet direktoratet som peker på utfordringer for familiekontorene. Fordi konfliktfylt foreldresamarbeid virker svært negativt for både voksne og barn, er det viktig å styrke tilbudet om hjelp. Tilbudet bør inngå i en helhetlig tiltakspakke for å forebygge negative konsekvenser (Kopperud, 2011).

I tilskuddsbrev fra Bufetat til familievernkontorene at saker som involverer barn skal prioriteres. Det følger ingen ekstra ressurser med dette verken i form av kompetanseøking eller flere ansettelse (Tilskuddsbrev,2012). Det kan se ut som myndighetene sier at arbeid med disse sakene er meget viktig ,men de sier ingenting om hvordan gjøre det eller hva som bør gjøres helt konkret. Det kan se ut som et stort sprang fra de politiske målsettingene til familieterapeutenes arbeidshverdag. Jeg ønsker få frem mer kunnskap om hvordan terapeutene opplever å arbeide med dette.

Familieterapeuter er gjennom utdanning og bakgrunn skolert til å lete etter årsaker til folks vansker i helheten og i sammenhenger. Lineære forklaringer som årsak-virkning er ikke nok. Begreper som kontekst, feedback og sirkularitet er sentrale i systemisk familieterapi. Dialog og samarbeid er nøkkelord. Familien er ikke et objekt som skal studeres. Familien blir sett på som en jevnbyrdig samtalepartner der man møtes i et likeverdig forhold med respekt for hverandre (Hårtveit og Jensen,2004)

Jeg er opptatt av om denne måten å tenke på vedrørende relasjonelle vansker er anvendelig i møte med den kaotiske og kompliserte foreldresamarbeidskonflikten. Hva slags kunnskap tar terapeutene i bruk for å komme over til et roligere klima? Terapeutene har lært mye om brukermedvirkning og styrer ofte samtalene slik at begge foreldre får deltatt og sagt noe. Hvilke grep tar de i bruk for at samtalene også skal kunne oppleves som empowerment for dem selv?

Hva er gjort av annen forskning på disse områdene? I tilnærming til dette spørsmålet har jeg begrenset det til Norge som nedslagsfelt. Dette fordi familiekontor er et særnorsk fenomen med hensyn til at det er et lavterskeltilbud, det er gratis og har ansatte med høy kompetanse. Norge, sammen med de andre skandinaviske land, skiller seg ut i forhold resten av Europa med hensyn til velferdsordninger, sosiale ytelser og kvinner og menns og barns rettigheter. Jeg finner det derfor hensiktsmessig å se på konsekvenser av samlivsbrudd i en norsk kontekst(Folkehelseinstituttet, 2012). Det er mange studier som setter fokus på barn og voksnes opplevelser av skilsmisse. Dette er et forskningsfelt i ekspansjon (Thuen,2002), men jeg har funnet svært få undersøkelser som setter søkelys på terapeutenes historier. Ved Diakonhjemmets Høgskole ble det skrevet en masteroppgave i familieterapi i 2010»Konfliktfylt foreldresamarbeid etter samlivsbrudd. En kvalitativ studie av terapeuters arbeid ved familiekontor. Undersøkelsen omhandler arbeid med foreldre som oppsøker hjelp til å samarbeide om barna«(Heier,2010).

Hun konkluderer med at man her befinner seg i «et unikt grenseland». Her er det spenninger og utfordringer som krever egne metoder. Hun finner at terapeutene oftere enn ellers tar på seg en ekspertrolle og tar styring og kontroll over situasjonen.

Det finnes flere store undersøkelser, blant annet doktorarbeid, om hvordan familieterapeuter arbeider generelt med flere temaer. Man har for eksempel spurt hvordan de tar i bruk verktøy for brukermedvirkning (Anker2010, Sundet 2010,m fl).Man har diskutert hvilke diskurser og holdninger terapeuter er preget av og hva som påvirker deres valg av metodikk

(Kopperud,2007). Det følelsesmessige, det mer personlige og private aspektet ved terapeutrollen blir også belyst. Man har funnet at terapeutferdigheter påvirkes og veves sammen med deres egne holdninger og verdier og egne livserfaringer. Dette er interessant og relevant for mitt tema. Jeg ønsker likevel å fokusere direkte på arbeid med konfliktsaker.

Familieterapeuters praksiser på familiekontor er et spennende felt for forskning da arbeidsoppgavene er i skjæringspunktet mellom teori, personlig kompetanse(relasjonell kompetanse) og erfaringskunnskap (Skauli,2001).Jeg tror denne oppgaven vil kunne bidra til ytterligere kunnskap og innsikt.

1.3 Mål for prosjektet

På bakgrunn av det jeg nå har skrevet og det at denne oppgaven skrives i en kontekst av helsefremmende arbeid, velger jeg en to-delt målsetting for prosjektet. Jeg ønsker sette fokus på og bidra til forståelse av empowerment- prosesser og utvide kunnskap om empowermentpraksiser. Jeg tenker her på empowerment hos terapeuter, men som igjen virker inn på og gavner deres klienter. Både foreldre og de profesjonelle beskriver en tilstand av utilstrekkelighet og maktesløshet. Etter hvert kommer man ofte over i en mer mestrende og meningsfylt tilstand. Jeg er nysjerrig på denne bevegelsen.

Jeg ønsker også å få frem mer kunnskap om hvordan terapeuter arbeider med de konflikthylte foreldresamarbeidssakene.

Følgende hovedproblemstilling har utviklet seg:

Hva gjør familieterapeuter i sitt arbeid på familiekontor med konfliktfylte foreldresamarbeidssaker for å oppleve mestring i terapeutrollen?

For å få belyst problemstillingen har jeg satt opp noen underspørsmål:

Hvordan opplever informantene sin praksishverdag og arbeid med disse sakene?

Hvordan beveger terapeutene seg fra følelser som avmakt og maktesløshet til opplevelse av mestring?

Er empowerment og salutogen tenkemåte relevant for å forstå dette ?

Hvilke refleksjoner gjør informantene om kunnskapsformer, kompetanse og erfaring som de anvender i arbeidet?

1.4 Settingens bakgrunn

Norske familiekontorer reguleres av Lov om Familievern av 1997. De er faglig selvstendige enheter enten organisert statlig via Bufetat eller kirkelig i stiftelser. Noen er små kontorer med 3-4 ansatte. Andre er store, dvs opp mot 15 stillinger. I loven beskrives arbeidsoppgavene slik:

Behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter og kriser i familien

Mekling etter lov om ekteskap §26 og barneloven §§ 34 og 44

Utadrettet virksomhet om familierelaterte tema gjennom veiledning, informasjon og undervisning rettet mot hjelpeapparat og publikum

Familievernets arbeid med barnefordelingssaker er dermed både i form av råd og veiledning og i mekling. I dag er det slik at alle gifte som går fra hverandre og har barn under 16 år må ha minimum en time mekling. Også samboere med barn må til mekling for å få utvidet barnetrygd. Meklingen har egne regler og formaliteter regulert i forskrifter. Etter første time utstedes meklingattest. Deretter er det mulig å bruke seks frivillige timer dersom det er ønskelig. Ordningen har som mål å bidra til å sikre et godt fremtidig foreldresamarbeid med barnets beste i fokus. Det stilles nå spørsmål ved om dagens ordning kan bidra til å beskytte barn mot negative konsekvenser av konflikt og brudd mellom foreldrene. (Folkehelseinstituttet, 2012).

I denne oppgaven betrakter jeg familiekontor som setting for informantene. De arbeider riktignok ved fire ulike kontorer men både rammer og en del av innholdet er likt. Det vil antakelig være ulike maktforhold som gjør seg gjeldende ved hvert kontor. Det har sannsynligvis utviklet seg ulike kulturer og normer i settingene avhengig av de menneskene som utgjør settingen og jobber der. De er påvirket av forskjellige andre settinger. Det vil alltid være spenninger og motsigelser mellom individer og større strukturer (Poland, Green, Rootman, 2000).

Man kan nærme seg tema fra et mangfold av perspektiver, som for eksempel folkehelse, sosiologi, sosialantropologi, pedagogikk eller biologi. Jeg velger et individualperspektiv preget av yrkestheori og betrakter settingen her som ramme for kunnskapssystemer og verdssystemer hvor ulike former for makt er i spill.

1.5 Oppgavens oppbygning

I det første kapitlet presenterer jeg bakgrunn for tema og formålet med studien og forskningsspørsmålet. Jeg gjør kort rede for settingens bakgrunn og kontekst.

I det andre kapitlet presenterer jeg ulike teoretiske perspektiver som ligger til grunn for analysen. I tillegg til teori om empowerment, skriver jeg om teorier for ulike kunnskapsformer. Jeg presenterer teorier om makt med særlig fokus på teoriene til Michel Foucault.

I det tredje kapitlet beskrives metoden jeg har valgt, hvordan jeg har gått frem og hvilke valg jeg har gjort.

I det fjerde kapitlet presenteres resultatene av de seks intervjuene jeg har gjort. Det er rikelig med sitater for å belyse de ulike temaene. Jeg har valgt fem kategorier.

I det femte kapitlet drøfter jeg funnene opp mot aktuell empiri og litteratur. Jeg har delt kapitlet i fem deler.

I kapittel seks gjør jeg en oppsummering av drøftingen og presenterer konklusjoner.

KAP. 2 TEORETISK FUNDAMENT

I dette kapittelet vil jeg presentere ulike teoretiske perspektiver som ligger til grunn for analysen. Rammene for dette ligger i helsefremmende tenkning og teoridannelse. Jeg vil gjøre rede for begrepene makt – avmakt og empowerment som jeg anser som sentrale for mitt tema. Videre vil jeg presentere aktuell litteratur om samlivsbrudd og konflikt .

Flere av informantene forteller om hvordan nye føringer for brukermedvirkning (KOR) har hatt stor betydning for deres praksis og direkte arbeid med konfliktsaker i form av verktøy og redskap til vanskelige samtaler. Jeg vil kort gjøre rede for KOR som anvendt brukermedvirkning i praksis da dette omtales av informantene som hjelpemiddel til opplevelse av mestring i terapeutrollen.

2.1 Et utvidet helsebegrep.

WHO`s definisjon av helse «... ikke bare fravær av sykdom eller svakhet, men som en tilstand av fullstendig fysisk, psykisk og sosialt velbefinnende» (WHO, 1986) er et viktig grunnlag.

Jeg forholder meg til en holistisk og sosial forståelse av helsebegrepet. Individet sees i sammenheng med mennesker rundt seg og i samspill med nettverk og omgivelser og andre samfunnsmessige faktorer. Flere faktorer på alle nivåer virker inn og har sammenheng med hverandre i et komplisert samspill (Mæland, 2009)

Helse betraktes som ressurs og mestring og som livskvalitet. Det betyr bl a opplevelse av tilfredshet, personlig vekst og utvikling og opplevelse av sosial samhörighet og sosial fungering (Mæland ,2009 og Tones & Green, 2004).

Tones og Green redegjør grundig for ulike faktorer som styrer folks helsevalg eller valg slik at de kan oppleve empowerment .De støtter sine teorier på en sosialøkologisk tankegang ,mikro-, meso- og makronivå (Bronfenbrenner, 1981). Det er svært mange faktorer som virker inn på hverandre og må forstås i sammenheng- så også på mikronivå. Det enkelte individ påvirkes av egen identitet, selvoppfatning og tillit til seg selv og egne avgjørelser. Sosial støtte har stor betydning i samspill med egne normer og verdier (Tones & Green,2004).

2.2 Empowerment

Begrepet er engelsk og kan oversettes med å gi noen makt eller autoritet til, å gi mulighet til, å tillate og å gjøre i stand til. Det er flere norske oversettelser – bemyndigelse, myndiggjøring, mektiggjøring, egenkraftmobilisering. (Stang, 2001) I denne oppgaven vil jeg bruke det engelske uttrykket som jeg mener har en bredere konnotasjon enn de norske.

Empowerment defineres av WHO som «.. a process through which people gain greater control over decisions and actions affecting their health» (WHO 1986). Det er mange dimensjoner i disse prosessene som kan foregå på individuelt, relasjonelt eller samfunnsplan. Psykologiske, åndelige, pedagogiske, politiske og kulturelle dimensjoner som virker inn på at mennesker, enkeltvis eller i fellesskap, reduserer sin avmakt og endrer sine livsbetingelser.

Empowerment er et kardinalprinsipp innenfor helsefremmende tenkning. Ingunn Stang beskriver empowerment som abstrakt og må forstås i sin kontekst (Stang, 2003). Noen forfattere fremhever empowerment som et ideologisk ståsted for endringsarbeid. Andre sier det er et mål og metode for sosialt arbeid (Guitierrez, 1995). Empowerment innebærer samhandling med andre og har et sterkt relasjonelt aspekt (Stang, 2001).

Empowermentideologien har sin opprinnelse i et annet velferdssystem enn det nordiske. Det har sitt utspring i sterke politiske bevegelser blant annet i USA, men og internasjonal arbeiderbevegelse og frigjøringsideologi i Afrika. Det bygger videre på Paulo Freire's tanker om kritisk dialog, bevisstgjøring og pedagogisk opplæring (Tones & Green, 2004).

Empowermenttilnærming innenfor helsefremmende arbeid fokuserer på betydningen av makt, maktesløshet og undertrykkelse. Det understrekes hvilke samfunnsmessige strukturer som hindrer god helse. Det bidrar også til å synliggjøre at vi opererer innenfor systemer der makten og endringskraften kan være skjevfordelt og tilsynelatende ligge hos ekspertene. Empowermenttilnærming fokuserer på likeverd. Den endrer ikke maktforholdet mellom profesjonell og klient, men kan gi føringer for likeverdige posisjoner. Utgangspunktet er et udelt positivt menneskesyn. Man erkjenner at mennesker kan og vil sitt eget beste og at et hvert menneske har ressurser, talenter og evner til å ta ansvar for og bære konsekvenser av egne valg (Stang, 2001).

Ekeland og Heggen (2007) peker på at det er helt nødvendig å ha en kritisk innstilling til empowerment-begrepet. Det har i flere sammenhenger utviklet seg til et honnørord uten innhold. De er bekymret for at det i mange helsesystemer blir for mye fokus på individuell mestring og lite fokus på overføring av makt. De tar særlig opp relasjonen ekspert-bruker. Grunnlag og potensiale for empowerment ligger her i å utvikle en kommunikasjon som er meningsskapende, - ikke bare informerende. Ved at bruker blir møtt som subjekt i eget liv legges det grunnlag for myndiggjørende prosesser.

2.3 Hvorfor er empowerment viktig?

Ved å velge mestring og empowerment, som førende begrep for denne oppgaven, kan man lett få en forestilling om at målet er den vellykkede individ eller terapeut. Min intensjon er imidlertid å søke etter empowermentprosesser som en motstandskraft i møte med følelse av maktesløshet.

Det er gjort mye forskning på faktorer som styrker og fremmer helse og å håndtere stress i sin alminnelighet. Professor og forsker Aaron Antonovsky har her gitt et viktig bidrag. Han var mer opptatt av å forske på faktorer som førte til sunnhet (salutogenese) enn en patologisk orientering om hva som forårsaker sykdom. Salutogenesebegrepet knyttes til en helhetlig tankegang. For det andre vektlegger Antonovsky faktorer som kan dempe, lette eller fjerne stressorer. Det forutsettes at alle individer har generaliserte motstandsressurser. Som et tredje moment hevdet han at hans modell var universell og tverrkulturell (Antonovsky, 2000).

Modellen han utviklet for å forstå motstandskraft kalte han *Sense of Coherence, SOC*. For å oppnå denne følelsen av sammenheng i tilværelsen må vi kunne forstå situasjonen (begripelighet). Begrepet viser til om man rent kognitivt forstår det som skjer som ordnet, sammenhengende og strukturert og ikke som kaotisk, uordnet eller tilfeldig. Vi må også ha tro på at vi kan finne frem til løsninger (håndterbarhet). Det betyr at man oppfatter at man har ressurser til disposisjon for å klare de krav som blir stilt. Til slutt må vi finne god mening i å forsøke på alt dette (meningsfullhet). Begrepet må forstås både i kognitiv og følelsesmessig forstand. Det handler om å være engasjert (Antonovsky, 2000).

De tre komponentene er uløselig bundet til hverandre. Opplevelse av å ha kontroll over eget liv reduserer sårbarhet og har en positiv effekt på valg av mestringsstrategier. Disse er utviklet gjennom gjentatte livserfaringer. Alle opplever belastninger, men det er styrken av SOC som bestemmer om utfallet blir skadelig, nøytralt eller helsefremmende (ibid)

Det er et samspill mellom personlige og kollektive mestringsressurser som kan fremme evnen til å mestre belastninger. I sin forskning fant Antonovsky at mennesker har større muligheter til å mestre livet og belastende forhold hvis de opplever en høy grad av «sense of coherence». Han påviste at selve opplevelsen av muligheter for å påvirke og endre livet sitt og sine omgivelser er helsefremmende.

Begrepene salutogenese og mestring og empowerment ligger tett opp til hverandre. Det innebærer en forestilling om at helse kan utvikles og påvirkes i positiv retning. Å møte og mestre motgang er beslektet med det å kunne noe. For eksempel vil det å ha tro og tillit til at man kan finne løsninger være med på å styrke opplevelse av empowerment. Familieterapeutene kan oppleve å takle utfordringer og kjenne tillit til at de klarer å mobilisere tilgjengelige ressurser. Dette er verd engasjement og investering. Det kan foregå indre prosesser der en setter seg selv stand til å ta økt kontroll over egen arbeidshverdag. Det skjer en slags kraftmobilisering og etablering av motmakt for å komme ut av avmaktssituasjonen (Stang, 2001).

2.4 Kunnskapsformer

Jeg finner det legitimt å skrive om kunnskapsformer ut fra oppgavens formål og problemstilling. Jeg ønsker å forstå mer av praksis og hvordan den utfolder seg. Jeg er opptatt av hva slags kunnskapsformer informantene tar i bruk for å skape mestring i terapeutrollen, hva slags profesjonell selvforståelse de utvikler. Jeg har valgt noen få innfallsvinkler blant en mengde litteratur om tema.

Familieterapi som fagfelt er forholdsvis ungt. Det begynte å utvikle seg i 1950-årene og har en bred vitenskapsteoretisk og filosofisk bakgrunn. De siste tyve årene har sosialkonstruksjonisme og postmoderne filosofi fått innflytelse, men terapeuter vil også beskrive seg som preget av hermeneutikk og fenomenologi (Hårtveit og Jensen, 1999). Diskusjoner om hva som konstituerer gyldig kunnskap har bølget frem og tilbake. Familievernet som tjeneste har ikke en klientgruppe med klare, avgrensede problemstillinger. Tjenesten preges av mangfoldet i relasjoner mellom mennesker, livets dilemmaer og samarbeid om praktiske løsninger (Skauli, 2009).

Arbeidet kan beskrives med begrepet *samlet profesjonell kompetanse* (Skau, 2008). I sosialfaglig veiledningslitteratur blir begrepet delt i tre hovedbolker, teoretisk kunnskap, erfaringskunnskap eller yrkesspesifikke ferdigheter og personlig kompetanse herunder begrepet skjønn. Man snakker også om flere tradisjoner for å forstå kunnskap. (Teslo, 2000 og Handal & Lauvås, 1990). En retning sier at individuell og personlig kunnskap er helt sentralt. Taus kunnskap kan artikuleres. En annen sier at det sentrale er forutsetningen om inneforstått kunnskap. Det kalles fortrolighetskunnskap og er ikke artikulerbar. Den tredje retningen vektlegger handlingskunnskap og handlingsrefleksjon. I møte med konfliktfylte samarbeidsaker vil det antakelig være nødvendig å ta alle formene i bruk.

Filosof Jon Lundstøl anvender begrepene kyndighet, innsikt og klokskap som kilder til forståelse av moderne faglighet (Lundstøl, 2002). Den kyndige og reflekterende praktiker må ha handlingsforståelse og deltakende engasjement. Erfaringskunnskap vokser frem i praksis og bygger på deltakelse og dialog. Den lever i situasjoner og utvikles i samspill mellom mennesker. Den er situasjonsbestemt og spesifikk (ibid). Dette er på en måte noe av den praktiske kunnskapens dynamiske vesen. Mange familieterapeuter bestreber seg på å forstå praksis systemisk og sirkulært. Det vil si at menneskelige systemer sees på som økologiske organismer og i sammenheng med hverandre og gjensidig påvirker hverandre. Et system er mer enn summen av delene. Sirkularitet i denne sammenheng betyr at man forstår en familie som et selvregulerende system, en gruppe som kontrollerer seg selv ved selvtablerte regler. Disse styrer samspillet i familien (Hårtveit & Jensen, 1999).

Personlig kompetanse kan beskrives som vår evne eller egenskap til å tenke og handle på nye måter i nye situasjoner, vår følsomhet for samspill, vår intuisjon, vår ansvarsfølelse, vårt sosiale mot og vår skaperkraft. (Skau, 2008). Arbeid der relasjoner og samarbeid mennesker

imellom er viktig og har det særegne ved seg at den profesjonelle i stor utstrekning bruker seg selv som instrument i yrkesutøvelsen.

Hva er det man tar i bruk da? Dette er vanskelig å beskrive, sier Skau, og det tar lang tid å utvikle. Personlig kompetanse handler om hvem man er som person. Det handler også om hvem vi lar andre få være i møtet med oss. Det er en unik kombinasjon av menneskelige kvaliteter, egenskaper og ferdigheter og er knyttet til våre egne erfaringer. Dette tilpasses og brukes i profesjonelle sammenhenger. Dette handler om måten en utøver faget sitt på. Overordnede begreper på dette er klinisk, skjønn, etisk forståelse og relasjonell kompetanse.

Få har skrevet om dette så dyptgående som sykepleier og filosof Kari Martinsen (2005). Å utøve skjønn er å gjøre en vurdering basert på alle former for kunnskap slik at handlingen blir god, riktig og hensiktsmessig. Det er nødvendig med fagkunnskap som integrerer motsetningene mellom nærhet og avstand. Det faglige skjønnnet innebærer balanse mellom disse motsetningene. Det innebærer også empati og følsomhet for klientens strev. I tillegg betyr det å forstå klienten og sammen med han/henne handle til det beste for klienten. Martinsen kaller det nærvær gjennom distansering. Vi kan ikke for hurtig tro at vi forstår den andre. Vi må gå veien om distansens refleksjonsarbeid og søke å møtes om noe felles. Denne veien må gå via språket og samtalen.

Stang tematiserer «fagutøveren som bemyndiger» og hva som skjer i samhandlingen mellom profesjonell og klient. Verdier, idegrunnlag og etiske prinsipper har betydning (Stang, 2001).

2.5 Makt og ideologi

Innenfor denne oppgavens kontekst ser jeg det relevant å fokusere på maktbegrepet. I alt samvær mellom mennesker er makt i spill. Settingen og situasjonene som jeg er nysgjerrig på foregår mellom folk i en asymmetrisk relasjon hvor partene har ulike roller knyttet til sosiale posisjoner og status. Den ene (eller de to) er hjelpesøkende. Hjelperen skal yte bistand på en slik måte at klientens situasjon bedres. I slik samhandling kan det erfaringsmessig dukke opp situasjoner og dilemmaer som den profesjonelle er mer eller mindre rustet til å takle gjennom sin profesjonsutdanning. Det er interessant å undersøke hvor den profesjonelle henter sine føringer fra. Hva legger hun/han til grunn for sine handlinger?

Makt som fenomen er sentralt i helsefremmende teorier. Det er nødvendig, sier Tones og Green, at hvis man vil arbeide for å bedre folks helse, så må en analysere og forstå maktstrukturer og ideologier som preger folks valg. Makt bør studeres på alle måter og identifiseres på makro-, meso-, og mikronivå. De foreslår fem kategorier for maktformer;

legitim makt, ekspertmakt, belønningsmakt, tvangspreget makt og referansemakt. Det er nødvendig å forstå på hvilken måte de ulike maktformene tilegnes for evt å velge endringsstrategi. Hvilke forhold kan endres for å legge til rette for økt egenmakt (self-empowerment)? (Tones & Green, 2004).

Makt er et komplisert og sammensatt begrep skriver Stang og det henger uløselig sammen med empowerment. Man kan ha «makt over», en patriarkalsk form for makt eller «makt til», en mer interpersonlig og gjensidig form for makt. (Stang, 2001). Max Weber definerte makt som «mulighet for å påtvinge andres atferd ens egen vilje» (Weber i Stang, 2001). Makt kan være skjult og påvirke de sosiale miljøene både med hensyn til hvilke verdier og hvilke spilleregler som avgjør hva som skal være gjenstand for diskusjon. Det er nødvendig å identifisere maktstrukturene og hva som opprettholder disse. I denne oppgavens kontekst er det interessant å belyse makt opp mot maktesløshet og følelse av avmakt.

Vi mennesker er som individer bundet til andre gjennom sosiale strukturer og makt har sitt grunnlag i denne avhengigheten. Makt er over alt og skjuler seg i det selvsagte. Den har kanskje størst kraft der hvor den er skjult eller maskert. Stang skriver om makt på individnivå og makt på systemnivå (Stang, 2001). Hun mener at makt kan forstås ut fra fire dimensjoner, direkte makt, indirekte makt, bevissthetskontrollerende makt og strukturell makt (Ibid).

Det er nødvendig å granske og stille spørsmål ved maktens natur, dens utøvelse og konsekvenser i praksis. På hvilken måte utspiller makt seg i relasjonen terapeut – klient.

2.5.1 Michel Foucault

Som vitenskapsteoretisk inspirasjon til denne oppgavens tema, har jeg valgt en av den postmoderne tidens store tenkere, den franske filosofen Michel Foucault (1926-1984). Jeg vil hente enkelte deler fra hans store produksjon. Foucaults ideer om makt og kontroll har vært nyttige også på et praktisk plan, nemlig som grunnlag for narrativ teori.

Foucaults overordnede prosjekt er å peke på at det moderne mennesket er underlagt mange former for intellektuell normalisering og disiplin. Disiplinen er på den ene siden uttrykk for den dominerende kunnskapsmakt. På den andre siden kan det uttrykke en myndiggjøring av individet. Det er relasjonen mellom lydighet og effektivitet, mellom underkuelse og bedre ferdigheter som særpreger det disiplinerte menneske (Aakvaag, 2008).

Foucault var opptatt av sammenhenger mellom makt og kunnskap. Det var et sentralt moment hos han at makten er over alt og i alle relasjoner, men også at den alltid finnes i det konkrete, i den observerbare relasjonen- og dermed ikke er en gruppes eiendom. Han har ingen bestemt teori om makt, som han selv betoner. Han arbeidet med konkrete, historiske analyser. De må leses som en metodologi sentrert rundt diskursanalyse. Med diskurs mener

jeg her en form for regulert praksis, som bygger på uskrevne regler og strukturer og som produserer spesifikke ytringer og utsagn (Schaanning,1997).

Foucault opererer med teorier om visse sammenhenger i visse typer sosiale institusjoner og relasjoner. Han gir oss metodiske grep for å avdekke disse sammenhengene. Det er for eksempel et tett forhold mellom makt og kunnskap,- som et slags historisk grunnprinsipp (Sandmo i Engelstad, 1999). Det har skjedd store skiftninger i maktens historie blant annet ved oppkomst av nye kunnskapsområder. Teser om hva som er riktig utvikles alltid i sin motsetning. Enhver maktrelasjon er tosidig , alltid spent og alltid åpen til en viss grad. Kunnskap om mennesker utvikles typisk i asymmetriske forhold der den ene snakker om seg selv til den andre. Dette kan relateres direkte til denne oppgavens tema og kontekst. Samtalen mellom foreldre og terapeut om deres uenighet og skaper kunnskap. Den kunnskap som etableres på denne måten blir del av en større diskurs,- som igjen blir en del av menneskenes selvforståelse. Da blir den produktiv (ibid).

Foucault knytter mikro- og makronivåer sammen . Våre personlige liv og våre historier blir skapt og samskapt av den samlede påvirkning, inntrykk og livserfaringer som vi utsettes for kulturelt,økonomisk, politisk og sosialt. Dette samspillet bidrar til orden,normalitet og disiplin og dermed til våre forestillinger om hva som er normalitet og hva som er å være menneske. Sannhet blir knyttet til samfunnets maktrelasjoner i form av sosial kontroll(Foucault,1972).

Makten er allstedsnærværende ,men det dynamiske forholdet mellom makt og kunnskap er tydeligere innenfor noen felt enn andre.Det er bestemte relasjoner og institusjoner der det råder bestemte forhold og hvor diskursen reproduseres og gjentas.Det er for eksempel asyl,et,sykehus,fengsel,skolen og ulike former for terapi (Sandmo,1999).

Makt må sees i hverdagslivets samhandling og i relasjoner mellom folk. Det handler om hvordan vi tenker og hvordan vi formes, både som subjekter og i våre former for kunnskap. Makt –og motstand- har ikke noe liv utenfor det nettverket av forhold hvor det opptrer. Det kan bare studeres som noe spesielt,ikke generelt.

Foucault analyserte enkelte systemer og hvordan disse ble nedfelt i menneskenes kropper. Han relaterer til praksisfelt og prøver å få tak i undertrykt viten og praksis.Disiplinering som maktform er tvetydig. På den ene siden uttrykker den dominerende kunnskapsmakt, som for eksempel i sykehus. På den andre siden kan den uttrykke en myndiggjørelse av personen,en form for selvomsorg, som tilsikter å forvalte makten på en god måte og som gir rom for frihetspraksiser (Schaanning,1997). Makt kan forstå nøytralt og kan også ha en konstituerende kraft og et positivt potensial. Maktmekanismer kan være produktive og drive frem kunnskap (Schaanning,1997)

Foucault var opptatt av å forvalte makten i en relasjon på en god måte. Han kalte det en slags ny etikk- å spille med et minimum av herredømme der maktrelasjonene var . I frihetspraksiser er maktrelasjonene bevegelige og gir rom for hverandre. Frihetspraksiser kan ta ulike etisk

innhold men kan ikke virke under tvang. Det er nødvendig at hver og en arbeider med seg selv og egen væremåte ,en slags selvomsorg. Selvomsorg forutsetter kjennskap til seg selv men hele tiden er forholdet til den andre nærværende (ibid).

Med dette ga Foucault innspill til etiske teorier. Han har imidlertid betydd mye for familierapifeltet på andre måter. Michael White og hans narrative terapi (som mange familierapeuter bruker) bygger på fire hovedideer fra Foucault. Den første er makt som positiv i sine virkninger. Den andre er forholdet mellom makt og kunnskap. Den tredje er den oppmerksomheten Foucault gir til teknikkene og praktiseringen av hverdagsmakt , relasjonell makt. Den fjerde er fortrenningen av den alternative og marginaliserte kunnskapen . Det vil si den kunnskapen som vi ikke er fortrolig med eller bevisst til daglig og som White sier kan hentes frem og utvide egenmakt(White,1993).

Familierapeuter kan bruke Whites ideer til utvikling av metoder for å nyskrive historier med klienter og for å skape alternative historier som frigjør potensial av fortrengt kunnskap og ta tilbake makt og kontroll over egne liv. Det gjør man ved å skille problembeskrivelse fra personen som beskriver og danne allianse for å bekjempe problemet. Man leter etter alternative historier og forklaringer for å utvide klientens mestringspotensiale overfor vanskene. Dette kan underbygge en mer nyttig versjon av folks opplevde erfaring (Lundby,1998).

2.6 Samlivsbrudd og konflikter

Velfungerende nære familierelasjoner, og spesielt kjærlighetsforhold, er forbundet med livskvalitet , god helse og toleranse for stress og kriser. Tilsvarende er negative nære relasjoner forbundet med risiko, både for den mentale og fysiske helsen.

Familierapeuter på familiekontorer forholder seg i stor grad til folk med konflikter,brudd eller vansker i sine relasjoner. Det kan lett bli kaotiske, konfliktfylte og sterkt emosjonelt ladete samtaler preget av fastlåste og uforenlige motsetninger. Det er behov for nyanserte og fleksible tilnærminger. Det er forsket og skrevet mye om disse temaene både i Norge og utlandet og innenfor rammen av denne oppgaven er det nødvendig å foreta et avgrenset utvalg. Hensikten med det jeg presenterer nedenfor er å få frem noen få faktaopplysninger om informantenes arbeidsfelt.

Èn av bidragsyterne er psykolog F. Thuen. Gjentatte undersøkelser viser at gruppen av foreldre med «vedvarende og dype konflikter med ekspartner» øker (Thuen,2004). Dette er i tråd med rettsapparatet og tingrettenes rapporter og familiekontorenes inntrykk fra sine praksiser. Per i dag så brukes over halvparten av ressursene ved familiekontorene i region

Sør til mekling og meklingsrelaterte saker(dvs foreldresamarbeidssaker). Dette er økning i familievernet(Regiondirektør Region Sør,2012) Det er ulike saker med ulikt innhold men er ofte preget av høyt potensiale for krenkelser .

Anklager, bebreidelser, fiendtlighet, mistillit og verbale angrep preger foreldresamarbeidssakene. Noen ganger er konfliktene meget alvorlige og dramatiske og kan føre til utøvelse av vold og drap (Folkehelseinstituttet,2012).

I en undersøkelse foretatt av HEMIL-senteret satte man fokus på spesielt vanskelige og konfliktfylte meklinger og hvilken kompetanse meklerne tar i bruk /eventuelt savner. Flere sier at arbeidsmåter, metodevalg og erfaring gir godt grunnlag i arbeidet, men de ønsker mer opplæring i metoder for å snakke med barn(SmørDAL & Thuen,2004).

Thuen har, sammen med flere, bidratt til økt kunnskap om hvordan det går med barna under og etter konfliktfylte samlivsbrudd. Dette er livshendelser som berører barn i stor grad og mange fagfolk har i de senere årene forsket på dette (Moxnes,1999,Størksen, Thuen,2001). Man har etter hvert forsøkt å belyse hvorfor slike konflikter er skadelige og hvordan barna selv opplever foreldrenes konflikter. Ansatte ved familiekontorene er godt kjent med dette og mange gir uttrykk for ønske om å bidra til å utvikle skilsmissepraksiser som bedre beskytter barn mot varige psykososiale skader av foreldrenes brudd.

Thuen har også pekt på diverse forebyggende tiltak som samfunnet har satt inn mot de negative konsekvenser som et vanskelig samlivsbrudd kan ha. Han diskuterer samlivsstyrkende tiltak særlig kurs i kommunikasjon og konflikthåndtering, parterapi og støttegrupper(Thuen, 2003). Det er også slik at individuelle trekk ved ens personlighet, slik som optimisme og følelse av kontroll,bidrar til restituering etter brudd (Thuen & Rise, 2006).

I en helsefremmende ramme vil det være interessant å koble forebyggende tiltak med opplysningstiltak.Er det et udekket informasjonsbehov om disse temaene hos foreldre som skiller seg? Kan det utarbeides en mer helhetlig tilbudspakke til separerende par for å forebygge negative konsekvenser av samlivsbrudd?

Mange vil hevde at det er nødvendig å forstå dynamikken i konflikter mellom skilte foreldrepar. Måten bruddet skjedde på kan for eksempel spille inn i samarbeidsklima. Det er kommet mange innspill fra klinikere om dette. Artikler som er til stor nytte for praksisfeltet. Svært mange viser hvordan samtalen og samtaleformen innenfor denne konteksten er et av de viktigste virkemidlene . Hvis samtalen bryter sammen ofte, må terapeuten kanskje avslutte arbeidet (Brekke,Birkeland,Tjersland,1999)

Det å kunne regulere negative følelser blir viktig for foreldrene, både i samspill med hverandre men også i forhold til terapeuten. Følelser som skyld, skam og sinne er ute av kontroll og man karakteriserer negativt eller angriper andre. Å forstå, avgrense seg selv og å romme disse følelsene , fordrer at man makter å være myndig og moden voksen person. Det er nødvendig å forstå disse konfliktene rent psykologisk ,sier psykolog/jurist G. Nordhelle (2006). De aller fleste konflikter handler om at vi ikke føler oss verdsatt, sett, anerkjent eller

bekreftet. Det setter i gang ulike angreps – og forsvarsmekanismer. Dynamikken er relevant for terapeutenes arbeid og aktiverer overføring og motoverføringsmekanismer. Med overføring menes at følelser, holdninger, forventninger som har oppstått i relasjon til viktige personer i klientens fortid, gjentas og ubevisst overføres til terapeuten eller andre personer i nåtiden (Bang, 2003). Terapeuten kan oppleve sekundære reaksjoner eller motoverføringsreaksjoner. Det skjer mye inni henne/han av kroppsformennelser, følelser, fantasier, tanker, forestillinger, minner fra eget liv og faglig inspirasjon. Det anbefales at terapeuter søker å bevisstgjøre seg disse reaksjonene (ibid)

Psykolog T.J. Ekeland skriver om konflikt og konfliktforståelse. Han legger ytterligere vekt på systemforståelse og metaperspektiv. Måten vi fortolker en konflikt på, er en del av konflikten fordi fortolkningen koordinerer våre handlinger. Konflikten må forstås i et helhetsperspektiv (Ekeland, 2004).

2.7 Klient – og resultatstyrt praksis, KOR

Klient- og resultatstyrt praksis som konkret brukermedvirkning er en norsk oversettelse av Client Directed Outcome Informed Therapy og har sitt utspring fra USA. Det begynte med forskning på hva som leder til endring i terapi. Forskere fant fire felles faktorer for endring: Relasjonen til terapeuten, placebo, håp og forventninger, klientrelaterte/utenfor terapeutiske faktorer og metode/teknikk (Duncan & Miller, 2000). Det er to sentrale punkter som anbefales for å få til en god klient og resultatstyrt praksis: Sørg for brukermedvirkning i planleggingen, utførelsen og evalueringen av tilbudene. Fokuser på om behandling virker i stedet for hvilken form for behandling som ytes (ibid)

Brukermedvirkning er et begrep som har vokst frem de siste årene og er på mange måter et ideologisk og verdiladet begrep (Thesen & Malterud, 2001). Brukerens rett til å medvirke og til å ta aktive valg er blant annet lovfestet som en pasientrettighet (Lov om pasientrettigheter, 1999). I tillegg er brukerperspektivet sentralt på systemnivå i strategidokumenter innen både barne- og familievern og i helse /sosiale tjenester.

Brukermedvirkning er et fenomen som kan sees innenfor et mangfold av perspektiver, - demokrati, rettferdighet, men særlig med tanke på empowerment. Mange fagfolk ønsker brukermedvirkning velkommen fordi det kan styrke klienters egeninnsats og egenmestring.

Den grunnleggende ideen ved KOR er å bruke tilbakemeldinger, feedback fra klienten for å gjøre behandlingen mer effektiv og mer tilpasset klienten. Klientens egen endringsteori er et sentralt begrep. Det er viktig å undersøke klientenes egne ideer. Brukeren har en kompetanse om situasjonen som de profesjonelle ikke har. I en familie eller hos et foreldrepar kan det

være flere ulike tanker om endring som må drøftes og finne ulike løsninger på.

Klientene blir bedt om å fylle ut to skjemaer. Det første som deles ut i begynnelsen av timen handler om spørsmål om endring (vedlegg). Her får klienten mulighet for å uttrykke hvordan han/hun har det ved hjelp av følgende overskrifter:

-personlig

-mellommenneskelig

-sosialt

-generelt

Det andre som deles ut mot slutten av timen handler om opplevelse av allianse med terapeuten og hvor nyttig timen har vært (vedlegg). Her kan klienten gi tilbakemelding på følgende:

-forholdet mellom deg og terapeuten

-mål og tema

-tilnærming eller metode

-generelt

Styrken ved å bruke disse skjemaene er at de åpner for nye samtaler og dialogiske prosesser. Ved at klientene leder denne utforskningen fremmes et samarbeid om både kartlegging av problemet og av løsningsmuligheter, samt at det blir en integrert del av behandlingen. Terapeutenes vurderinger blir i større grad transparent og delt med klientene. Klientens muligheter for innflytelse øker.

Psykolog M.Anker har vist i sin forskning at positive resultater av parterapi øker betraktelig ved bruk av KOR. Terapien blir bedre sier han. Terapeuter fanger ofte ikke opp sakene der de ikke er til hjelp. Feedback-systemer fanger opp alle tilfeller av forverring av en situasjon. (Anker2010). Psykolog R.Sundet som har gjort både kvantitative og kvalitative studier av bruken av KOR i familiebehandling konkluderer med at skjemaene er godt grunnlag for å forstå og er samtaleredskap for å finne ut om familierapeuter er til hjelp for folk (Sundet,2010).

KAP. 3 METODE

Det er avgjørende i valg av metode hvilke type spørsmål en ønsker å belyse eller besvare (Malterud 2003). Jeg ønsker å lete etter mening og betydning av atferd satt inn i en sammenheng. Det er derfor naturlig å velge kvalitativ og induktiv forskningsmetode. Denne tilnærmingen passer godt for å utforske dynamiske prosesser (ibid). I spørsmål om folks helse og helserelevante fenomener er det interessant å lete etter individuell og kontekstbundet kunnskap slik de involverte selv opplever det.

3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Utgangspunkt for mitt arbeid som sosionom og familierapeut på familiekontor er å bidra til klientenes tro på egne ressurser og til å mestre hverdagen bedre samt bedre samspill i familien,- også de brutte familiene i konflikt.

Det er en utfordring å skulle forske på noe som ligger så nært mitt eget arbeidsfelt. Det gir både fordeler og ulemper. Det er en fare for å ikke holde den nødvendige kritiske innstilling og overse nyanser og anta at man forstår hva informantene forteller. Jeg har likevel støttet meg til Kalleberg som anbefaler «å grave der man står». I samfunnsforskning kan det være lurt å utforske sentrale temaer som man selv har hatt erfaring med (Kalleberg,1996). Det at jeg er en del av miljøet gir meg et godt grunnlag for å forstå det som studeres. Dette kommer jeg tilbake til i kapittel 3.5.

I analysen av materialet kan jeg ikke presentere noen sannhet om hva mine informanter egentlig mener om temaene. Jeg kan si noe om min fortolkning av den informasjonen som kom frem i møtet mellom meg og informantene i den rammen som ble skapt i intervjusituasjonen.

Jeg har valgt et hermeneutisk perspektiv hvor forforståelse er et sentralt begrep. I en slik tilnærming legges det vekt på at fenomener kan tolkes på flere nivåer. Mening kan bare forstås i lyset av den sammenheng det vi studerer er en del av. Vi forstår delene i lys av helheten og helheten gjennom delene. Det skjer i en hermeneutisk sirkel eller spiral hvor vi hele tiden forstår og erfarer nye ting når vi lytter til informantenes uttalelser (Kvale,2001)

Intervjuerens rolle understrekes når man bruker kvalitative metoder. Forskeren går inn med en forforståelse som han/hun bringer med seg inn i forskningsprosjektet. Innholdet i denne forforståelsen påvirker både måten han/hun samler og leser sine data på (Malterud 2003). Forforståelsen kan være nyttig for forskningsprosessen, men den kan også bidra til at forskeren går inn i prosjektet med skylapper eller manglende evne til å lære av sitt materiale. Den vanligste

fallgraven er å la forforståelsen overdøve den kunnskapen som det empiriske materialet kunne ha levert. Intervjueren oppfordres til å lytte med et åpent sinn slik at han kan høre det nye eller uventede. Man må derfor være kritisk til egne antagelser og møte situasjoner med nysgjerrighet og lydhørhet. Det er viktig å trekke inn forforståelsen på en måte som åpner opp for størst mulig forståelse av informantenes opplevelser og uttalelser (ibid)

3.2 Det kvalitative forskningsintervju

Det kvalitative forskningsintervjuet kan beskrives som en faglig samtale som har som mål å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden. Intervjuformen gir rom for at mennesker kan formulere sine egne oppfatninger av den verden de lever i og der mening belyses ut ifra personens eget perspektiv (Kvale 2001).

Å samtale er en grunnleggende menneskelig kommunikasjonsmåte. Gjennom samtalen lærer vi andre å kjenne. Vi lærer om deres erfaringer, følelser, håp og om den verden de lever i. Kvale nevner mange former for samtaler. Han skiller mellom bruk av samtaler som en del av den hverdagslige interaksjonen, som en filosofisk dialog og som en faglig utveksling. Hver av disse tre genrene anvender forskjellige regler og teknikker. Faglige samtaler deler han inn i ulike varianter som for eksempel jobbintervjuer, juridiske utspørringer, terapeutiske samtaler eller forskningsintervjuer. De har alle forskjellige formål og struktur med mer eller mindre systematiske spørremetoder. I motsetning til den gjensidige utvekslingen som preger den hverdagslige og filosofiske samtalen, kjennetegnes de faglige samtalene av et asymmetrisk maktforhold gjennom en ensidig spørsmålsstilling fra fagperson til den intervjuede. Han skiller i tillegg mellom den terapeutiske samtalen og det kvalitative forskningsintervjuet.

Det finnes ulike typer intervjuformer. Intervjuene kan være åpne, der man innleder med et spørsmål og lar informanten fortelle fritt om et tema. Svarene kan gis i form av en historie, en fortelling eller en hendelse. Man følger ikke noe detaljert skjema, men informantenes svar følges opp for å stimulere den intervjuede til å utdype og begrunne sine svar. Man kan også ta utgangspunkt i en intervjuguide der man styrer informanten i en større grad. Intervjuene kan gjøres i grupper eller individuelt (Kvale, 2001)

Intervjuene i denne oppgaven er individuelle og semi-strukturerte. Jeg utarbeidet en intervjuguide på forhånd som i stikkordsform skulle minne meg om temaer jeg ønsker informasjon om. Den skulle primært fungere som et rammeverk og skape en struktur og støtte underveis. Intervjuene fungerte mest som samtaler som stimulerte informantene til å dele sine synspunkter og beskrive sine erfaringer. Jeg ønsket å få frem opplevelser og erfaringer så vel som faktakunnskap. Jeg fulgte ikke intervjuguiden slavisk da jeg ønsket å vektlegge dialogen. Samtalen bidro til å åpne opp for nye spørsmål, og dermed ble intervjuene noe forskjellige selv om intervjuene berørte de samme temaene.

3.3 Gjennomføringen av egne intervjuer

3.3.1 Utvalg og rekruttering

Før jeg sendte ut forespørsel om deltagelse til studien, gjennomførte jeg et prøveintervju med en av mine kollegaer. Det førte til justering av intervjuguiden til mer åpne spørsmål. Intervjuet ble transkribert. Teksten er rik på informasjon og er med som datagrunnlag i oppgaven.

Jeg sendte ut forespørsel om deltagelse og informasjon til lederne ved tre familiekontorer i Sør-Norge både på mail og i skriftlig form. Jeg ba de om å distribuere videre til deres medarbeidere. Jeg forholdt meg dermed til lederne som døråpnere (Kvale, 2001). De var meget positive til tema og problemstilling og kom med flere forslag til informanter. Men det viste seg å være vanskelig å rekruttere terapeutene. Jeg sendte de informasjon og fulgte opp med telefonsamtaler. Flere forklarte at det var vanskelig å sette av tid til dette i en svært hektisk arbeidshverdag. Etter en tid fikk jeg samlet seks informanter. Samtlige ga uttrykk for tilfredshet etter intervjuet, - at det var godt og betydningsfullt å reflektere over egen praksis. Samtlige ville gjerne motta den ferdige masteroppgaven for å få mer kunnskap.

Utvalget bestod av fem kvinner og en mann. Deres utdanningsbakgrunn var psykolog, sosionom, spesialpedagog og sykepleier. De hadde arbeidet fra fem til tjuefem år i familievernet. Disse seks personene hadde erfaringer som jeg antok hadde relevans for problemstillingen. Utvalget ble satt sammen slik at materialet måtte antas å si noe om undersøkelsens problemstilling. Det bør legges vekt på variasjon, bredde og dybde som kan utfordre forforståelse og bringe frem ny forståelse og nye spørsmål (Malterud). Jeg var opptatt av informanter med arbeidserfaring fra konfliktfylte foreldresamarbeidssaker.

3.3.2 Intervjuene.

Intervjuene ble foretatt på kontorene til hver av informantene. Alle tok i mot meg som en gjest. Jeg fikk omvisning på arbeidsplassen, hilse på kollegaer og servert kaffe. På denne måten ble konteksten for informantenes profesjonelle rolle tydeligere for meg.

Intervjuene ble tatt opp på en MP3-spiller. Jeg informerte samtlige informanter i forkant av intervjuet at jeg ville ta opp intervjuene på bånd og transkribere dem og slette det ved prosjektavslutning. Jeg informerte også om at navn og andre evt. personlige opplysninger ville bli anonymisert. Ingen av informantene hadde noen innvendinger til bruken av MP3-spiller eller lot seg tilsynelatende forstyrre av dette. Intervjuene varte i ca. en time. Alle informantene fikk tilbud om å lese gjennom intervjuet når det var skrevet ut. En valgte å lese gjennom intervjuet, men hadde ingen kommentarer. Jeg informerte om at de kunne trekke seg på et hvilket som helst tidspunkt i prosjektperioden.

Jeg opplevde at jeg allerede i intervjusituasjonen mer eller mindre bevisst begynte å analysere informantens utsagn og forsøkte å finne svar på min problemstilling. Denne prosessen fortsatte

under omgjøring fra lyd til tekst. For å få bekreftet eller tydeliggjort utsagn, måtte jeg utdype spørsmålene. Informantenes utsagn satte i gang tanker og refleksjoner hos meg. Disse refleksjonene var med på å utdype spørsmålene i de neste intervjuene og gav min forståelse større bredde og dybde. Kvale (2001) skriver også at analysen bør bygges inn i selve intervjusituasjonen. Det kan for eksempel være viktig at intervjueren får klargjort betydningen av det informantene sier eller får bekreftet eller avkreftet sine egne hypoteser. Da blir den endelige analysen ikke bare enklere, men også ”basert på tryggere grunn” (ibid).

3.3.3 Transkribering

Etter at intervjuene var gjennomført, transkriberte jeg datamaterialet. Transkripsjon innebærer å oversette fra muntlig til skriftlig form. Jeg opplevde at jeg gjennom arbeidet med transkriberingen fikk anledning til å bli godt kjent med mitt eget materiale. Transkripsjon er ikke bare en teknisk prosess, men en tolkningsprosess i seg selv, skriver Kvale (2001). Jeg erfarte at den nærhet jeg fikk til intervjuutskriftene, også styrket den senere analyseprosessen. Jeg valgte å gjengi alt materialet så ordrett som mulig og la inn blant annet pauser, nøling og undring hos informantene som jeg markerte med prikker i teksten. Etter transkribering satt jeg igjen med ca 65 sider datamateriale.

Kvale (2001) peker på at man bør være seg bevisst at det ikke finnes objektiv og sann oversettelse fra tale til tekst. Det er en muntlig formidlingsform som oversettes til skriftspråk og kan sees på som sosiale konstruksjoner.

3.3.4 Analysen

Å analysere består i ”å utvikle og sette navn på kategorier som gir en meningsfylt inndeling av materialet i forhold til de spørsmålene som problemstillingen reiser” (Malterud 2003:88). Analysen skal bygge bro mellom rådata og resultater ved å fortolke og sammenfatte det organiserte datamaterialet.

Fortolkningen som i første rekke bygger på informantenes direkte uttalelser, videreutvikles i dialogen mellom forskeren og det innsamlede materialet. Forskerens forforståelse og aktuelle teori om fenomenet vil i denne dialogen påvirke fortolkningen. Utviklingen av forståelse går fra en rent beskrivende forståelse av det informantene konkret sier, via en fortolkende forståelse av hva som egentlig menes med uttalelsene, til en mer teoretisk forståelse av fenomenet (Kvale, 2001)

Kvale (2001: 122-123) skriver at det ikke finnes noen standardmetoder for tekstanalyse, men at det finnes noen ”generelle tilnæringsmåter til analysen av kvalitativt materiale”. Han beskriver analysen i form av seks mulige trinn som verken forutsetter hverandre kronologisk eller logisk

. Det første trinnet er når intervjupersonen i intervjuet beskriver sin livsverden i forhold til hvordan de opplever eller føler i forhold til et tema. Et annet trinn er at de intervjuede selv oppdager nye sammenhenger i livene sine i løpet av intervjuet på bakgrunn av deres egne beskrivelser, uten at intervjueren løfter frem noen tolkninger. Et tredje trinn er når intervjueren i løpet av intervjuet tolker det informantene forteller og sjekker det ut med han eller henne og får en bekreftelse eller avkreftelse av sine egne tolkninger. Et fjerde trinn er når intervjueren tolker det transkriberte materialet. Denne delen av analysen kan igjen deles opp i tre faser: Først skal materialet struktureres for analyse gjennom transkribering. Dernest klargjøres materialet ved at man skiller det vesentlige fra uvesentlige i forhold til problemstilling og målsetting. I den ”egentlige analysen” forsøker man å finne frem til en mening i intervjuene. Informantenes egen forståelse løftes frem og forskerens presenterer sine egne perspektiver på fenomenet. Et femte trinn vil være gjenintervjuing der forskeren etter å ha analysert og tolket, gir tolkningen tilbake til informantene for utdypende kommentarer. Et mulig sjette trinn vil være at informantene begynner å handle på bakgrunn av den nye innsikten de har fått i løpet av intervjuet og vil i så måte ligne det terapeutiske intervjuet (Kvale).

Med et tilbakeskuende blikk ser jeg at analysearbeidet ble en hermeneutisk prosess- lytting, lesing, tolking ,skrivning – og ny lesing og skrivning.....

Jeg startet med de transkriberte tekstene sett i lys av problemstillingen og målsettingen Gjennom informantenes beskrivelser, slik jeg forstod dem, fant jeg frem til de kategorier materialet skulle ordnes etter. Det ble etter hvert naturlig å beholde inndelingen i grove trekk etter hovedspørsmålene i intervjuguiden. Jeg forsøkte å finne mønstre og trekke ut det som var relevant og sentralt i svarene til det enkelte intervju spørsmål. Tolkningen her ble stort sett begrenset til informantenes egen selvforståelse. Kapittel 4 kan sies å representere en slik fortolkning.

I kapittel 5 utvides tolkningen. Her trekker jeg inn mer allmenn kunnskap og egne refleksjoner. Her løftes materialet fra et mer beskrivende til et mer fortolkende nivå. Det dreier seg om å få tak i informantenes budskap. Dette nivået kan ha likhetstrekk med den tolkningskonteksten Kvale kaller for ”*kritisk forståelse basert på sunn fornuft* (2001:145). Jeg går så et skritt videre og benytter teori i tolkningen av informantenes beskrivelser. Dette nivået kan ha likhetstrekk med det Kvale omtaler som ”*teoretisk forståelse*” og som er den tredje konteksten. Jeg søker å forstå informantenes utsagn i lys av teoretiske perspektiv. . Kvale understreker at disse tolkningskontekstene kan gå over i hverandre og at det ikke er noen hensikt å skille sterkt mellom de(Kvale,2001).

Når jeg skulle gjøre analysen i lys av teorier om makt/avmakt,leste jeg gjennom intervjumaterialet på nytt og merket meg utsagn som etter min tolkning kunne knyttes til maktbegrepet. Jeg la også vekt på temaer om terapeuters ekspertkunnskap. Ved å tolke dette opp mot begrepene fra teoriene til Foucault fikk jeg nye perspektiver på materiale

3.4 Ethiske overveielser

Kvale omtaler tre etiske regler for forskning som omhandler mennesker. Disse er *informert samtykke, konfidensialitet og konsekvenser* (Kvale,2001).

Informert skriftlig samtykke betyr at intervjupersonene informeres om undersøkelsens formål, hensikt, metode og nytteverdi. Det innebærer også at det er frivillig å delta og mulig å trekke seg på et hvilket som helst tidspunkt uten at informantene på noen måte skal påvirkes eller lide noen overlast. Kontinuerlig samtykke i intervjuprosessen, vil si at informanten får informasjon om frivilligheten til å svare på spørsmål som oppleves som problematiske. Det må også presiseres at de ikke må oppgis grunner for at de ønsker å trekke seg. I praksis betyr det at de må ha evne og mulighet til selv på fritt grunnlag å avgjøre om han/hun vil være med i undersøkelsen (ibid).

Konfidensialitet betyr i praksis at man ikke offentliggjør personlige data som navn eller annen informasjon som kan avsløre intervjupersonenes identitet (Kvale 2001). Personidentifiserbare opplysninger i denne oppgaven som omhandler informantene, samt opptak på MP3-spiller og transkriberte intervjuer, vil i henhold til gjeldende reglement bli slettet ved prosjektets slutt. Dataene ble anonymisert slik at informantene ikke kan gjenkjennes. Familievernet i Norge er et lite miljø hvor mange kjenner hverandre. Det krever at jeg er ekstra påpasselig med anonymiseringen, som for eksempel at lett gjenkjennelig informasjon i intervjuene ikke blir sitert.

Toverud peker på at samfunnsvitenskapelige forskere bør reflektere over eget kunnskapsprodukt og hvilke konsekvenser det kan ha for dem som berøres av forskningen (Toverud, 2002). Jeg har brukt familierapeuter som informanter. De har fortalt om sitt arbeid med skilte familier. Fortellingene er anonymisert etter beste evne .Jeg har vanskelig for å se at dette kan gi negative konsekvenser da informantene ga uttrykk for å økt innsikt og forståelse ved å snakke om tematikken i et mestringsperspektiv.

Det ble ikke registrert eller laget lister med opplysninger med navn,kjønn,arbeidsted eller andre ting som kunne identifisere de som deltok. Lydbåndopptak som jeg brukte ble slettet når oppgaven var ferdig.Transkriberingen var anonym og inneholdt ikke opplysninger som kunne identifisere informantene.

Prosjektet ble godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD)

3.5 Studiens kvalitet og metodekritikk

Begrepene reliabilitet og validitet kommer i utgangspunktet fra kvantitativ forskning.Det henviser til hvor pålitelig resultatene er og om hvorvidt en studie undersøker det den er ment å skulle undersøke. Innenfor kvalitativ forskning kan det være vanskelig å argumentere for

resultatene konsistens og troverdighet. Det ligger i sakens natur at et resultat kan tolkes noe annerledes av en annen forsker (Kvale, 2001).

Jeg har prøvd å imøtekomme dette ved å beskrive tydelig min forskningsprosess og hvilke forutsetninger som ligger til grunn for mine tolkninger.

Temaet i min problemstilling var et tema som informantene kunne ha noen tanker om på forhånd. Samtidig ble det skapt refleksjoner i intervjusituasjonen som kan produsere ny informasjon. Intervjuet var et møte mellom to terapeuter som hadde en samtale om en kjent problemstilling. Vi påvirket hverandre gjensidig slik all samhandling er gjensidig påvirkning, men min rolle var også å være intervjuer. Jeg har flere ganger i løpet av analyse – og drøftingsprosessen stilt spørsmålet om jeg har vært for nær informantene fordi jeg arbeider selv som familierapeut. Har dette gjort det vanskelig å være distansert og kritisk nok? Det har til tider vært problematisk for meg å holde den nødvendige distanse og det kan være en svakhet ved denne undersøkelsen. Jeg har forsøkt å være åpen og troverdig i forhold til hvordan materialet er utviklet. Jeg har tatt med mange sitater i kapittel 4 for å få frem informantenes meninger og utsagn. Nærheten har også hjulpet meg til å forstå de dilemmaer og prosesser som beskrives.

Kvale diskuterer validitet som en sosial konstruksjon. Det henger sammen med det store spørsmålet om hva som er sannhet. Imidlertid sier han at validitet kan styrkes gjennom håndverksmessig kvalitet. Å validere er å kontrollere og ha et kritisk blikk på egne tolkninger. Det er å stille spørsmål og det er å teoretisere (Kvale, 2001).

Jeg bestrebet meg på dette og stilte etter hvert flere og flere oppfølgingsspørsmål. I tolkningen har jeg ønsket å være tro mot materialet og gjengi det så nøytralt jeg kan, samtidig har jeg prøvd å holde meg eksplisitt og kritisk til egne vurderinger.

Malterud peker på at sannsynligheten for gyldigheten av funn øker hvis flere av informantene snakker om de samme tingene (Malterud, 2003). I mitt materiale er det flere temaer som samtlige av informantene berører. Det er for eksempel; TIDEN, det å ha god tid, som en vesentlig faktor i endringsarbeid og hensynet til barna. Alle snakker også om hvor viktig det er med stram styring og struktur i de vanskelige samtalene.

Malterud sier også at gyldigheten av den kunnskapen vi utvikler er avhengig av om noen kan bruke den til noe – at den kan gjøre en forskjell (Malterud, 2003). Jeg har vært opptatt av det. I de første intervjuene var jeg noe bundet av denne tanken. Jeg ble bekymret og tenkte at det informantene snakket om kanskje har lite relevans for det helsefremmende fagfeltet. Men så endret jeg meg, stilte mere åpne spørsmål for å få frem bredde og inntok en mer åpen holdning på alle måter. Etter hvert oppdaget jeg at informantene beskrev sine empowermentprosesser.

3.6 Oppgavens avgrensninger

For å få belyse dette prosjektets tema og problemstillinger, kunne jeg ha valgt en annen innfallsvinkel og andre forskningsmetoder. Fokusgrupper eller aksjonsforskning kunne vært alternativer. På bakgrunn av min egen antakelse om at temaet var sensitivt og noe ømtålig å

snakke om, valgte jeg individuelle halvstrukturerte intervjuer. Jeg har erfart flere ganger fra veilednings situasjoner at det å fortelle til andre om måten man arbeider på faktisk kan være sårbart. Man risikerer å blottlegge eventuell følelse av tilkortkommenhet og hjelpsløshet. Jeg var opptatt av å gjøre intervjuet så trygt som mulig.

Det er to grunner til at jeg valgte å intervjuere terapeuter. Jeg ønsker ved dette prosjektet å løfte frem familieterapeuters arbeid med disse viktige og krevende sakene. Jeg omtaler de seks informantene som representanter for familieterapeuter som arbeider med delte familier. Slik kan den kunnskapen som konstrueres i intervjuet ha gyldighet utover den konkrete situasjonen. For det andre var det enklere å rekruttere terapeuter og det var ikke nødvendig å innhente samtykke fra andre som Regional Etisk Komite

Imidlertid vil det være meget interessant for senere prosjekter å utforske skilte foreldres opplevelse av mestringsmuligheter og myndiggjørende prosesser i den situasjonen de befinner seg. Det vil bli et helt annet prosjekt.

Jeg valgte å intervjuere terapeuter av begge kjønn. Men jeg har ikke analysert eller drøftet ut fra et kjønnsperspektiv. Kjønn er i høyeste grad et interessant aspekt inn i dette feltet, også med hensyn til opplevelsen av empowerment, men ligger utenfor denne oppgavens rammer

KAP. 4 PRESENTASJON AV FUNN

I dette kapitlet presenteres funn knyttet til oppgavens tema og problemstilling. I intervjuene ba jeg informantene beskrive erfaringer fra arbeid med brutte familier i høy konflikt. Jeg var særlig interessert i beskrivelser fra praksis og hvordan de begrunnet sine praksiser. I analysen tar jeg utgangspunkt i forskerspørsmålet og dets undertemaer, informantenes refleksjoner om sitt arbeid, deres opplevelse av mestring og empowerment i terapeutrollen og hvilke kunnskapsformer som tas i bruk.

Det kom frem flere felles temaer i materialet. Terapeutene sier at i møte med de konfliktfylte sakene, kan de oppleve seg i et slags «kaoslandskap». De beskriver følelser som maktesløshet, utilstrekkelighet og å bli tappet for energi. Noen opplever høyt stress og føler seg slitne.

Men informantene gir også uttrykk for noe annet. De beskriver et «mestringslandskap» hvor de opplever glede og trivsel. De finner arbeidet sitt meningsfullt og betydningsfullt. De gir uttrykk for opplevelse av empowerment i yrkesrollen og det virker som flere av de erfarer at det virker positivt inn på klientene også.

I analysen søker jeg å vise hva informantene sier om hva som beveger dem fra kaos til mestring. De beskriver flere faktorer for å håndtere dette. Det finnes ytre faktorer utenfor terapeutene, men i mitt materiale kommer det frem mest informasjon om prosesser i terapeutene. De balanserer mellom ytterpunkter og tar i bruk ulike ting for å nå målet.

Jeg har valgt fem kategorier eller områder for å vise dette. Det er :

«Det må gi mening»

«Å romme folk i krise»

«Å holde stram struktur, styring og kontroll»

«Erfaring er et viktig stikkord»

KOR,- klient – og resultatstyrt praksis

4.1 «Det må gi mening»

Informantene snakker mye og inngående om hva som gjør arbeidet deres meningsfullt. De forteller historier om kompliserte samtaler, fastlåste konflikter og mye mistillit og kamp. De snakker mye om barna og forteller engasjert om hvordan tanken på barna «midt i krigen» gir

motivasjon og drivkraft til å prøve å løse konfliktene. De har lyst å gi opp av og til eller blir irriterte og oppgitte over de voksne, men tanken på barnas situasjon driver dem videre.

«Mest av alt er jeg opptatt av barna! Jeg sier det til foreldrene, jeg, det er faktisk dem dere er her for!» (Erna)

Terapeutene er godt kjent med at demping av konflikt mellom foreldre kan ha en direkte helsefremmende effekt på barns helse. Dette tenker informantene aktivt på.

«Det er en grusomt viktig jobb for disse barna! Ikke sant? Hvis jeg kan bidra på noe som helst måte.....Vi her på kontoret kan bidra til at barna som står i disse lojalitetskonfliktene kan få det bedre,- så skal vi snu alle steiner på en måte! Det gir veldig mening! Ja, faktisk. Mening!(ler)» (Tove)

«Jeg blir lei meg på barnets vegne og jeg føler at vi ikke kan gi opp. Jeg føler det sterkt! Jeg tenker at jeg må gjøre alt jeg kan eller trekke inn andre eller barnevernet. Jeg må vite at jeg har gjort så godt jeg har kunnet»(Knut)

Erna sier det slik:

«Vitsen er å prøve å gjøre noe med det mest skadelige for barn i denne verden,- konflikten mellom foreldrene. Jeg sier det til de voksne, jeg! Konflikt som varer. Dette er det farligste av det farlige i bruddet!» (Erna)

Erna har lang erfaring og har registrert en endring hos foreldre de senere årene. De har større forståelse for barnets situasjon og ber henne oftere snakke direkte med barnet. Dette liker hun veldig godt. Hun forteller begeistret om hva hun gjør i egne samtaler med barnet alene uten de voksne til stede. I etterkant gir hun tilbakemelding til foreldrene om det barna har ønsket seg av forandring. Det gjør ofte inntrykk på foreldrene og tas alvorlig. Erna er meget glad i denne delen av jobben sin. Hun får brukt sin spesialkompetanse om barn. Hun bruker en rekke metoder og teknikker slik at barnets egen historie skal komme frem. Hun forteller levende og ivrig om hvor viktig dette er for barna i seg selv.

«Jeg vil så gjerne at ungene skal få fortelle skilsmissehistorien sin! Ungene har et eget driv til å snakke med noen utenfor det konfliktfeltet de er i, vet du.» (Erna)

Informantene beskriver hvordan de tematiserer barnets situasjon. De tar i bruk all sin erfaring og repertoar av spørreteknikker. Noen ganger blir de strenge og styrende for å holde fokus på barnet. Andre ganger arbeider de med ivaretagelse og fremme alliansen med begge parter for å dempe konflikt.

«Jeg er opptatt av at begge skal føle seg ivaretatt. Men jeg vet ikke helt,- det handler jo om tillit. For å komme dit må begge føle seg sett og møtt. At jeg er der litt for begge to, på en måte. Og så er det jo barnet som er det viktige!»(Kari)

Kari reflekterer over hva som kan skje i rommet når barnet kommer sterkere frem.

«Jeg synes ofte at når jeg snakker om barnet så blir det mindre kampstemning. Når jeg ber de fortelle om barnet og beskrive, - så blir de litt annerledes i ansiktene. De går litt ut av konfliktgreia. Og snakker mer som foreldre» (Kari)

Flere av informantene reflekterer over hvordan snakking om barna og direkte med barna også gir dem glede, energi og inspirasjon.

Live har erfart gang på gang at det er lurt å løfte frem de to voksnes foreldrerolle og fungering som omsorgspersoner. Ved systematisk å snakke og arbeide for at foreldrene kan snakke sammen og dvele ved felles opplevelser og felles foreldreprosjekt, så minskes gradvis konfliktklimaet.

«I de vanskelige sakene så tenker jeg det blir viktig å få til så mange sånne øyeblikk som mulig. Få barnet i sentrum! At foreldrene kan dele opplevelser og tanker om barnet! « (Live)

Live har stor tro på dette. Det gir henne en bedre opplevelse av å være terapeut ved at fokuset ikke blir dratt over på konflikten og hvem som har rett eller galt, men mot styrking av foreldrefunksjoner og foreldrestøtte.

Live understreker i intervjuet at det er et poeng for henne å vise begge foreldrene at de blir forstått.

«Det er en forklaring på hvorfor de er så frustrert over den andre. Ofte handler det om bekymring for barnet» (Live)

Hun jobber aktivt og bevisst på å skjønne og sette seg inn i hva begge foreldrene er opptatt av. Hun vil vise at hun forstår litt av hvordan de har det og opplever at når foreldrene merker det så kan de roe seg og være mer konstruktive. Etter å ha lyttet aktivt til noen bakgrunns-temaer, kan hun gå over til løsningsforslag. Live tenker at denne prosessen kan ta lang tid og kan svinge frem og tilbake, men hun vil gjerne at folk får kontroll over seg selv. Det er godt for henne også og gir mening.

4.1.1 utfordringer i å skape mening

Mine informanter berører i liten grad eksterne faktorer eller rammer som kan påvirke deres arbeidssituasjon og influere på opplevelsen av henholdsvis maktesløshet eller empowerment. Jeg tenker på fenomener som for eksempel ledelsesstrukturer, organisering og økt byråkrati.

En av terapeutene berører imidlertid dette. Hun har registrert endringer i de senere årene som gir henne økt stress.

«Da jeg begynte var det mye bedre tid. Nå er det så hektisk. Alt skal liksom skje hurtigere og det er liten tid til å dvele. Vi må ta avgjørelser raskt,- alene,- uten å konferere med hverandre. Deter ganske store utfordringer som en må mestre. Jeg kjenner det er ganske belastende at stressnivået er såpass høyt. Og så er alvorlighetsgraden i sakene mye større. Det kjennes sånn ut!» (Kari)

Jeg blir nysgjerrig og spør nærmere. Hun utdyper:

«Når en får høre alle disse alvorlige historiene og det er lite tid til å få tømt seg og ventilert og ta vare på seg selv, så blir det stressbelastning. Det er alltid full aktivitet hele dagen. Høyt tempo. Vi snakker en del om dette vi kollegaene. Vi savner god tid! Det er jo et poeng å kunne prøve ut ting. Det er så lett å bli rigid og smal hvis alt skal gå så fort» (Kari)

Kari setter her ord på flere vesentlige dilemmaer. Hennes eget ønske om kvalitet i relasjonen mellom henne og klienten står på spill. Hun erkjenner at et av verktøyene i utføring av jobben, nemlig henne selv risikerer dårlig vedlikehold. Hun sier også at det er nødvendig med anledning til og aksept for å dele og konferere med kollegaer. Flere av informantene snakker om dette. De synes det er fint å være to i de vanskelige samtalen og godt med støtte fra kollegaer i etterkant.

« Jo, det blir til at jeg tar en tur til en eller annen kollega og prater. Det er viktig å ikke sitte alene med problemet. Det er noe med å føle at man har taklet det fornuftig» (Knut)

«Men vi jobber jo såpass alene og det er ganske hektisk....Av og til føler jeg sterkt behov for å være to, særlig i møte med høykonfliktsakene. Vi prøver å få det til» (Trine)

De kjenner at de er stressaktivert, men har dårlig tid til å sette i gang avslapningsmekanismer som for eksempel ventilering. Det å fortelle til noen andre skaper mening for en selv.

Informantene formidler høy grad av følelsesbevissthet og vet at det er nødvendig å ta vare på seg selv.

Kari reflekterer over psykososiale faktorer i arbeidsmiljøet. Hun er opptatt av det å oppleve mestring og peker på at det må være raushet i kollegagruppen og rom for å streve, ikke skjønne alt eller ikke få alt til. Hun forteller om en tidligere leder.

« Han fikk oss til å tørre å ta utfordringer og sånn. Ja, det har faktisk gitt meg trygghet. Det var lov å tvile og bruke tid til å reflektere. Behøvde ikke være så løsningsorienterte hele tida» (Kari)

Live snakker om noe av det samme, nemlig nødvendigheten av å ta seg selv i bruk og ha tid til å reflektere. Det er få objektive sannheter. Det er folks opplevelser og følelser som er i fokus.

«Jeg har vent meg til å tenke at alt har i hvert fall to sider. Kanskje både tre og fire!....

Jeg opplever det som veldig nyttig. Det å huske på dette, at hele tida må jeg forholde meg til og ta inn ulike opplevelser av samme hendelser. Da kan jeg trenge litt tid!» (Live)

4.1.2 Allianse

Relasjoner mellom mennesker og det å forstå foreldrene i relasjon til sin kontekst ,synes å gjennomsyre alt det terapeutene snakker om. Det er flere relasjoner å ta hensyn til. Det ene er forholdet mellom terapeuten og de to foreldrene. Terapeutene er kjent med at det å skape en allianse har betydning og balanserer mellom flere hensyn .

«Første time har betydning. I den timen må jeg skape en allianse og gi de som sitter hos meg en opplevelse av at dette er meningsfylt.Og så bør det komme en grad av opptur» (Live)

«..... Jo,jeg ville gi denne mannen en opplevelse av å bli tatt på alvor. Det er noe med det.Fortvilelsen. Og alt det irrasjonelle han gjorde i fortvilelsen. Ja, nettopp det.Ta folk på alvor,vise respekt selv om de har gjort mye rart og gi dem tid. Det er gode stikkord» (Knut)

Det andre er forholdet mellom partene. Det er det saken dreier seg om . Det er derfor de sitter der sammen. Informantene gjør rede for mange vansker og avveininger de må gjøre. Det er lett å bli slukt inn i et «ping-pong» spill mellom foreldrene.

Trine er opptatt av hva som skjer når forholdet er så dårlig at krenkelser og tilbørlig oppførsel utspiller seg i rommet. Som fersk familieterapeut synes hun der var vanskelig å stoppe dette. Men det ble ikke bra for henne. Inni seg reagerte hun og har øvd seg på å stanse krenkelser og si til folk at ,- slik vil ikke jeg at dere skal snakke sammen, i hvert fall ikke her! Hun er glad for at hun ikke bare overser disse krenkelsene

«For det gir meg en følelse av å ha gjort jobben min når jeg sier i fra. Det har kommet mere med erfaringen. Det er godt for meg rett og slett å stå for noe! Det er blitt viktig for meg,- å være eksplisitt og tydelig,ganske normativ på en måte, men det kjennes riktig» (Trine)

4.2 «Å romme folk i krise»

Det å oppleve samlivsbrudd blir av mange mennesker betegnet som en krisesituasjon. Mine informanter vil si seg helt enige i dette. De forteller og beskriver at mange av disse møtene oppleves som krisearbeid og at erfaring og kunnskap om kriser hjelper dem.

«Jeg blir opptatt av åssen de voksne har det også i denne fæle og uoversiktlige fasen i livet sitt. Jeg sier til dem at det er en fase. Så fælt som dere har det nå, så fælt kommer det ikke til å bli. Verre enn dette kan det sannsynlig ikke bli! Det blir bedre for det er ikke sånn her det kommer til å være resten av livet!» (Erna)

Konfliktsakene oppleves som ødeleggende for alle involverte. Voksne og barn får redusert

livskvalitet. Terapeutene blir også påvirket i den forstand at de føler seg tappet, utbrent og slitne av konflikter.

«Alt går liksom bare gærent. Ingenting av det en sier eller gjør hjelper. De er vonde de sakene. Jeg blir lei meg på barnets vegne ,men jeg føler sterkt at vi kan ikke gi opp. Men det er noen saker opp gjennom åra som jeg har tatt med meg hjem altså»(Knut).

«Av og til må vi bare si stopp.Av og til føles alt bare kaotisk.Det er grenser for hva vi kan få til»(Knut)

Knut forteller om hvordan møte med disse familiene gikk sterkt inn på han, særlig som fersk familieterapeut. Han ble veldig berørt av folks fortvilelse. Men følelsen av maktesløshet og hjelpsløshet var noe av det verste. Av og til var konflikten fastlåst og da ble han gående med tanker og følelser om barna i lang tid etterpå.

«Jeg tenker hele tiden i mitt hode, at det aller viktigste er å prøve å få til samarbeid. Jeg tenker på at konflikten ikke må eskalere, men må dempes liksom .Av og til kjenner jeg meg maktesløs og har lyst å gi opp» (Trine)

Trine sammenligner med tidligere arbeidsfelt, nemlig kreftomsorg, og møte med alvorlig syke mennesker. Hun er opptatt av å anerkjenne det folk strever med og møte dem med tro på at de kan ta tilbake styringen .Hun snur egen følelse av maktesløshet til en slags nysgjerrig undring. Hun understreker flere steder i intervjuet at hun har erfart hvor viktig den profesjonelles holdning er for dette temaet.

«Jeg respekterer jo at folk har tenkt og følt i forkant av at de kommer til meg. Jeg er egentlig nysgjerrig på hvorfor de gjør sånn som de gjør» (Trine)

Noen av informantene beskriver egne følelser i form av å bli irritert eller frustrert eller at enkelte situasjoner har provosert dem veldig. Kunnskap om menneskers væremåte i kriser og generell kjennskap til konflikter og konflikter dynamikk gjør det lettere ta en slags styring gjennom den vanskelige situasjonen.

«Det er jo en balansekunst da! Å romme folks sjokk og kriser og såre følelser og alt mulig ubehageligheter! Jeg kan bli ganske irritert altså!»(Erna)

De tar styring blant annet ved å fokusere på tiden som faktor. Alle informantene snakker mye om dette,- hvordan de forsøker overtale foreldrene til å bruke god tid og til å prøve ut midlertidige løsninger.

«Det er viktig at jeg er en klippe av tid, - tid og ro,- og at de må komme tilbake. Vi må lage midlertidige samværsavtaler,kanskje bare for noen uker. Jeg har lært meg til dette.Folk burde ikke lage avtaler når de ikke helt har oversikt og føler seg i krise. De må komme tilbake»(Erna)

Klientene viser et kaos av følelser og terapeutene forteller at det er lett « å bli dratt inn i kaoset». Informantene beskriver bruk av ulike teknikker for å gjøre det hele mer forståelig

og håndterbart for alle. De leter etter generelle drivkrefter og typiske reaksjoner hos parter i konflikt. De lytter etter og prøver endre kommunikasjon og væremåte som kan virke konflikt-drivende. De gir innspill og råd på hvordan partene kan bryte negative mønstre og forslag til nye måter å oppføre seg på. Hele tiden ønsker informantene å formidle håp og en form for sammenheng i tilværelsen.

«Jeg sier til de at dette kan ta lang tid!.....Jeg har opplevd mange ganger at det er en prosess som beveger seg. Og da følger jeg med på den da! Konflikten kan jo bølge frem og tilbake,men på et eller annet tidspunkt blir det roligere»(Live)

4.3 «Å holde stram struktur,styring og kontroll»

Samtlige av informantene har tanker om behov for tydelig struktur og tydelig styring i arbeid med konfliktfylte foreldresamarbeidssaker. De snakker mye og engasjert om dette. Flere forteller om eksempler på samtaler hvor de har måttet være veldig styrende og passe på at foreldrene får snakke hver sin gang og at begge kommer til orde.

«For det første legger jeg med en gang noen rammer for samtalen. Jeg sier til de at jeg skal ansvar for at dette møtet skal være konfliktdepende og ikke bare krangling. Det skal ikke være konflikt-drivende å komme hit. Å,ja,da er jeg ganske bestemt med klare rammer. Da deler jeg opp samtalen , av og til helt konkret slik at begge får snakke uten å bli avbrutt «(Tove).

«Det er viktig å kunne styre timen slik at partene får hørt på hva den andre sier.Vel,jeg kan ta ganske mye styring innimellom fordi jeg tror det gjør det litt tryggere for folk» (Knut)

«Det skjer mye i rommet som krever av meg at jeg er mer tydelig, mer styrende, for å få til en god samtale. Det er mer komplisert,men også spennende!. Hvis det er mye krig og argumentasjon så prøver jeg å lage en stram struktur. Jeg prøver å stoppe de. Av og til deler jeg opp og ber den ene gå ut og vente! Ja, jeg blir ganske bestemt altså. Men når konflikten er støyende til stede i rommet så fungerer det ikke så bra!»(Live)

Informantene gir her eksempler om den krevende balanseringen de må utføre. De må holde fokus, strukturere og ha en sammenheng i arbeidet. Samtidig vet de at et virksomt aspekt ved hele terapien er samarbeid med klienten om problemet. Terapeuten må kunne lytte og høre etter,ta begge på alvor,men også stoppe og begrense atferd uten å avvise noen.

De beskriver at ved å være såpass handlekraftige så kjenner de at de har påvirkningskraft og dermed en funksjon.

4.3.1 Mekling

Mekling og meklingsformen gir terapeutene den strukturen og rammen som de trenger. Når de snakker om seg selv i meklingsrollen så beskriver de bruk av myndighet og autoritet. Det blir legitimt å gjøre det. Meklingen har en klar hensikt og dens mål er å prøve å få partene til å lage en skriftlig samværsavtale. Det å ikle seg meklingsrollen ser ut til å gi terapeutene en følelse av mestring i møte med konfliktsakene.

«Jeg liker mekling. Jeg liker strukturen. Jeg liker temaene som man tar opp. Muligheten til å bruke flere sider av faget vårt...I de sakene der det er bruk for det kan vi bruke meklingsordningen maksimalt for å hjelpe ungene til å få det sånn noenlunde» (Erna)

Flere av informantene diskuterer og sammenligner meklingsordningen før og nå og uttrykker ønske om flere styringsverktøy og flere lovpålagte faktorer som for eksempel øke antall lovpålagte timer .

Kari som fremstår i intervjuet som forsiktig, ydmyk og opptatt av samarbeid, sier det slik:

«Familievernet skulle hatt sterkere myndighet! Av og til tenker jeg at her skulle jeg gjerne ha bestemt litt! Eller insistert på at foreldrene i en periode kunne prøve ut noe anderledes, prøve ut noen av mine forslag. Å, ja, det er en fascinerende tanke. At de måtte prøve ut noe ordentlig, i tre måneder for eksempel? Da hadde de et annet grunnlag for å bestemme videre for barnet. Så det har jeg ofte tenkt på- tenk om jeg hadde myndighet til å insistere på en slik prøveperiode!» (Kari)

4.3.2 Begrunnelser for å være streng

Alle informantene snakker om og er opptatt av hvordan de kan bidra til å sette folk i stand til å løse egne problemer. Knut understreker at denne tanken har han hatt med seg lenge. Det å gi folk muligheter til å gjøre noe selv.

«Vel, vi prøver å gi folk kompetanse til å løse sine egne problemer. Man må kanskje utfordre litt sånn at de får hjelp til å tenke gjennom egen strategier» (Knut)

Han beskriver teknikker og metoder han bruker, men er forsiktig med å omtale seg som ekspert eller ferdig utlært på noe vis. Tvert i mot sier Knut etter over tyve års erfaring:

«Jo, jeg synes bestandig jeg har famla som familieterapeut, jeg. (ler litt) Har alltid synes at jeg burde ha kunnet enda mer liksom» (Knut)

Det fremstår som viktig for informantene at foreldrene får tilbake kontroll og beveger seg ut av krisen. Det gir mening for dem at klientene får noe ut av samtalene. De snakker med

dem om helt konkrete tiltak for å gjøre noe med situasjonen og motvirke maktesløshet. De holder frem at det er lurt å sette seg nye mål for livet sitt og øve seg på å beholde kontrollen.

«Jeg formidler at de kan handle, -gjøre noe! Midt i alt dette kaoset av følelser så kan de foreta seg noe. De kan begynne å gjøre slik som barna ber om, nemlig snakke pent til hverandre og oppføre seg ordentlig!» (Erna)

Erna forteller ivrig om dette temaet. Hun leter aktivt etter styrkende faktorer eller overlevelsesfaktorer. Hun trøster og viser empati for at de har det fælt, men vil også gjerne at folk kommer seg videre i livene sine

«Vel, vet du, til noen sier jeg faktisk- get a life! I den betydningen at ta tilbake livet ditt! Jeg prøver være med å lete etter elementer for å komme seg videre. Venne seg til å være alene og skaffe seg nye nettverk for eksempel» (Erna)

Det er viktig for informantene at deres klienter gir uttrykk for grad av autonomi og ansvarlig handlegkraft. De reflekterer over det og sier det har stor betydning for dem om deres innsats er til nytte på den måten.

4.4 «Erfaring er et viktig stikkord»

Informantene legger for dagen en bred profesjonell kompetanse bestående av grunnutdanning og videreutdanninger pluss erfaring og det jeg kaller personlig kompetanse. Trine refererer til både videreutdanningen i familierapi og narrativ tenkning som eksempel på økt bevissthet og økt kompetanse som gir følelse av mestring.

«Jeg har lenge vært opptatt av det narrative perspektivet og har gått ett trinn i kursene til Geir Lundby. Sånn at det i seg selv kobler jeg til mestring. Jeg spør paret: Hva er det dere ønsker? Hva er det dere håper på skal skje? Og så har jeg jo med meg kunnskap om hva som er bra for barn. Det kommer inn mye teori og konfliktteori er en viktig del å ha med seg» (Trine)

Utdanningene har endret hennes menneskesyn og forståelse av endringsmekanismer. Det ga henne et grunnlag for helhetsforståelse og utvidet respekt for menneskers rett til egne valg

Flere av de andre informantene streifer bort i teori hele tiden når de snakker. Kari uttrykker ønske om ytterligere utdanning i arbeid med konflikter for å hente påfyll og motivasjon videre.

«Etter så mange års jobbing ved et familiekontor skaffer man seg en enorm erfaring, vet du! Og den bruker jeg for alt den er verdt! Jeg vet så mye om hva som er viktig for folk! Jeg vil gjerne komme med noen innspill som jeg har lært meg gjennom alle disse årene, som kan være lurt å ha med! Og folk tror på meg da!» (Erna)

Erfaring omtales som positivt og noe som gir trygghet også for terapeutene. De formidler tro på egen erfaring . I møte med tematikk med få objektive sannheter og løsninger kan det være godt å gå tilbake og hente frem tidligere erfaringer

«Ja, jeg har prøvd mye og jobbet her lenge. Jeg tror erfaringen kommer frem i møte med klientene. Jeg bruker den aktivt. Jeg tror folk slapper litt av når de merker at jeg har erfaring»(Tove)

Knut sier det slik:

«Jeg tenker sånn som mange sier at erfaring er et veldig viktig stikkord. Vel, -- altså, en ting er å lese seg til ting. Det kan nok være nyttig, men jeg tror ikke det er lett å bruke det uten at man har vært igjennom noen runder. Livet er en viktig skole når det gjelder disse tingene her..... Ens holdninger i dette er veldig viktig. Plusss erfaring som samles etter hvert. Da får en en ballast som er god å ha i disse type saker»(Knut)

Både Knut og de fem andre informantene kommer flere ganger tilbake til erfaringene sine under intervjuene. De understreker at reflektering og veiledning bidrar til økt bevissthet og utvikling av det kliniske skjønn.

«Synes etter hvert at jeg har utviklet et repertoar av ulike verktøy som jeg kan møte ulike folk med, Hm, kan jeg si det sånn? Erfaringen sier meg at forskjellige ting kan virke. Da føler jeg en slags mestring, i hvert fall ikke så hjelpesløs!

I mekling og samarbeidsproblemer så er det nok oftere at jeg blir utfordret. Men all den erfaringen hjelper meg jo til å forstå at dette kan handle om den situasjonen de er i. Ikke nødvedigvis at jeg er mislykket!»(Kari)

Kari har trent lenge på å være bevisst hva som skjer i rommet og på å sortere hvilke følelser som tilhører hvem. Det gir henne opplevelse av mestring.

I løpet av samtalene med informantene hendte det at de svarte på mine spørsmål med følgende uttalelse:

«Neei, nei jeg vet ikke helt hva jeg gjør jeg.....» for så å utdype med en forklaring slik som Erna:

«Jeg bare er den jeg er, tror jeg. Fordi jeg er myndig og tydelig og klar og så er jeg litt morsom! Og så har det betydning at jeg i hjertet mitt vet hva de står oppi. Hjertet mitt er alltid med!» (Erna)

Uttalelsen kan stå som eksempel på hvordan personlig kompetanse trer frem når terapeutene forteller om sitt arbeid . Noen omtaler det som intuisjon. Det kan høres ut som taus kunnskap. De merker at det virker og det gjør at de føler seg empowered.

«Etter hvert klarer jeg å slippe opp litt og tør være litt mer intuitiv. Jeg bruker den kunnskapen som sitter i ryggmargen»(Trine)

Både Knut og Tove kobler egen profesjonell utvikling og håndtering av terapeutrollen slik de fremstår i dag til seg selv som individer med «eget levd liv». De opplever at private erfaringer kan arbeides med og bli til personlig kompetanse, motivasjon og inspirasjon.

«Vel,- vi har jo alle våre liv vi også! Så, så sant man kan bruke det på en rasjonell måte, ikke blande inn sitt eget liv altså, og kombinere med faglig kunnskap så jeg tenker at det kan bli en slags styrke vi har vi som jobber med dette. Dette har jeg kjent på selv. I starten kom folks problemer så alt for nært på meg. Jeg kjente liksom alt igjen! Men nå holder jeg mer avstand» (Knut)

«Jeg har alltid tenkt at jeg skulle jobbe på familiekontor, men jeg måtte være klar selv. Gjøre meg ferdig med min egen historie.. Jeg måtte få mitt eget på plass for å kunne ta disse vanskelige sakene på en profesjonell måte. Nå kjenner jeg meg trygg og er kjempemotivert. Mine egne erfaringer gir meg en indre trygghet, faktisk. Jeg tenker ofte: Å, ja folkens. Dette kan jeg mye om. Men dette barnet skal vi hjelpe. Men jeg må være på plass i eget liv da. Jeg føler at jeg fyller rollen bedre nå enn før!» (Tove)

4.4.1 Etisk bevissthet

Dette temaet vokste sakte frem i tråd med at intervjuarbeidet og transkriberingen gikk sin gang. Jeg begynte å legge merke til formuleringer som «Jeg må kunne stå for det jeg jobber med» og «Jeg vil gjerne gi folk muligheter til å ta tilbake styringen og løse problemene sine».

Informantene forteller at de må kunne identifisere seg med arbeidsplassens og fagfeltets verdier, holdninger og menneskesyn. De kobler trivsel og glede ved jobben til dette og opplevelse av bemyndigelse. Flere har søkt seg bort fra andre arbeidsplasser på grunn av at det har manglet.

«Du kan si jeg føler meg mere vel her. I psykiatrien var det fokus på diagnosesetting, at det var noe feil i folk og ikke mellom. Det har jeg alltid synes var vanskelig. Det meste kan forklares relasjonelt. Det er mer interessant å tenke at ting skjer mellom mennesker» (Tove)

Det er viktig for Tove å arbeide i et felt som er i tråd med hennes egen overbevisning. Hun formidler engasjement i dette og presiserer :

«Altså jeg, i utgangspunktet så tenker jeg at folk gjør så godt de kan og det har jeg som verdisyn da. Det er det ene. Dessuten tenker jeg at folk har et ønske og et intenst håp om å få til, om å mestre og ha kontroll. Folk ønsker jo helst å fremstå som voksne mennesker som er i stand til å løse ting i livet sitt, fremstå med verdighet tror jeg» (Tove)

Informantene beskriver på mange måter at de beveger seg mellom følelser og moral. De er oppmerksomme på det og ønsker å møte foreldrene med anerkjennelse og respekt.

«Min holdning er at: Du skal få fremstå sånn som du mest mulig ønsker å fremstå, som en

voksen person som ønsker noe bra for barnet ditt, Apropos myndiggjøring! Også prøver jeg å vise forståelse og tro på at de vil vel» (Tove)

«I helsevesenet er det mange eksperter på mennesker- jeg mener noe om deg. Dette måtte jeg ta et oppgjør med. Holdningen om at jeg ikke er ekspert på andres liv passer meg bedre. Jeg vil gjerne stå for en sånn helhetstanke med respekt for menneskers egne valg. Ting henger sammen. Vi henger sammen med nettverket rundt oss.

Ja, sånn kan man jobbe! Dette vil jeg gjerne stå for. Og da tenker jeg særlig på hvordan betrakte problemet- nemlig at mennesket i seg selv er ikke et problem. Men det er slik at du strever med noe!» (Trine)

Trine understreker på mange måter at dette har vært helt vesentlig for henne. Hun må kjenne at verdisyn og menneskesyn innenfor arbeidsområdet må stemme med hennes eget.

4.5 KOR, klient – og resultatstyrt praksis

Tre av informantene forteller uoppfordret om at de og kontoret har tatt i bruk skjemaer i forkant og etterkant av samtalene, en systematisert brukermedvirkning. Tanken er å bruke tilbakemeldinger, feedback fra klienten for å gjøre behandlingen mer effektiv og mer tilpasset klienten. Foreldrenes egne tanker og vurderinger av hva som skal endres er sentralt.

Terapeutene sier og forklarer at de hele tiden må avklare med klientene om det de gjør er nyttig.

«Skjemaene er gode til å gjøre en oppsummering: Hvordan ble dette for dere? Hva tar dere med ut? Er det noe som henger i lufta? Er det noe viktig som vi ikke har snakket om?»(Trine)

Knut har flere gode erfaringer med dette. Han har erfart at klientens involvering i terapien har betydning. Skjemaene kan også bidra til bedring og kvalitetssikring av terapeuten.

«Det gir oss en anledning til å stoppe opp etter tre samtaler og spørre: Er dette nyttig? Har det skjedd forandring? Må vi endre på noe? Det ligger langt fremme hos meg. Det skal liksom være til nytte. KOR blir aktiv brukermedvirkning» (Knut)

« Scott Miller og Duncan oppfordret til å bruke KOR-skjemaene til utforsking og utvikling av deg selv som terapeut. Klientenes tilbakemelding kan være meget nyttig!» (Live)

KAP. 5 DRØFTING

I dette kapitlet vil jeg drøfte funnene fra min undersøkelse. Jeg vil diskutere i lys av teori-grunnlag samt tema og problemstilling for oppgaven. For å forstå dette nærmere, vil jeg «bryte ned» til tre innfallsvinkler: Familieterapeuters arbeid med høykonfliktsaker både som terapeuter og som meklere, empowerments relevans og anvendelighet i dette arbeidet og familieterapeuters kunnskapstilfang, - hva slags kunnskap tar de i bruk?

Jeg har snakket med seks familieterapeuter og har blitt mer og mer opptatt av hvilke empowermentprosesser som blir synlige. Informantene forteller om at de beveger seg mellom kaos og avmakt og mestring og kontroll. Det er et komplisert felt med flere utfordringer og dilemmaer. Det er lett å «trå feil» og sitte igjen med følelse av maktesløshet.

Det høres ut som helt nødvendig for terapeutene å balansere mellom ytterpunkter, mellom flere hensyn og mellom ulike kunnskapsformer. Slik jeg forstår dem, forteller de om mindre vellykkede balanseringer, men beskriver også når de har klart det og opplever empowerment. For noen har det tatt mange år og videreutdanninger for å kjenne seg trygg og bemyndiget. Denne følelsen er ikke statisk og tilegnet en gang for alle. Det hjelper å ha erfaring, men også de med lang erfaring vil måtte stå i disse utfordringene.

Det hjelper å øve seg på å balansere. Det hjelper å kjenne til «balanseplankene» man kan ta i bruk. Jeg prøver å fokusere på faktorer som styrker dette.

5.1 «Jeg blir tryggere på hva jeg står for»

Informantene beskriver hvordan de i møte med de konfliktfylte samarbeidssakene sorterer tanker og reflekterer for å gi mening til det de gjør. De kobler denne søken etter meningsfullhet til egne verdier. Mening er viktig for mestringsopplevelsen. Hvis den glipper, så reduseres mestring.

Samtlige snakker om tanken på og hensynet til barna. Det høres ut som barns sårbarhet i disse situasjonene trer frem for dem. De blir berørt og opptatt av hvordan barna har det. De føler det helt nødvendig å gjøre alt man kan for å dempe eller løse konfliktene. De snakker inderlig og overbevisende og sier at muligheten for å hjelpe et barn i en sånn «krig» gir stor motivasjon og gjør jobben meningsfull.

Jeg har undret meg flere ganger underveis hva denne søken etter mening kan stå for. Jeg vil hevde at samfunnets mandat og forventninger til familieterapeuter i dette arbeidet er til dels utydelige og urealistiske. Målsettinger er formulert, men det gis lite føringer på hvordan nå de (Tilskuddsbrev, 2012). Kan det være slik som Heier drøfter i sin masteroppgave, - at det er en ny og stor brukergruppe på vei inn til familiekontorene. Denne gruppen krever andre

metoder og annen kompetanse enn det familieterapeuter har tatt i bruk tidligere(Heier,2011). Det må terapeutene være ekspert på noe, for eksempel kriseteori. Man må i større grad enn i andre type saker ta ledelsen og være litt autoritær hevder hun. Det er nødvendig å være ekspert på noe for eksempel kriseteori. Hun finner i sin undersøkelse at familieterapeuter har blitt mindre skeptiske til ekspertrollen enn tidligere. Mine informanter snakker ikke mye om dette som et problem. Slik jeg ser det så balanserer de inn og ut av den rollen.

Arbeidsplassen er en vesentlig arena for prosesser som kan gi de ansatte opplevelse av empowerment og mestring, - så også familiekontorer. Strukturelle faktorer som organisering, beslutningstaking, virksomhetsplaner samt ledelse er noe av det som virker inn (Hanson,2004)

Informantene snakker svært lite om dette. Det virker ikke som det er deres viktige «balanseplanke». Det er nesten et påfallende fravær av sammenhenger mellom deres hverdag og besluttende, fjerne myndigheter som direktorat og departement i det de beskriver. En av terapeutene trekker linjer bakover i tid og peker på hvor hektisk og krevende arbeidsplassen har blitt de senere årene. Hun setter forståelsen sin inn i en sosialøkologisk sammenheng og drøfter hvilke endringer på makro -og mesonivå som har påvirket familiekontoret og hennes fungering i terapeutrollen(Bronfenbrenner,1981).

Jeg ble noe forbauset over disse funnene da jeg nok hadde forventet og hadde hypoteser om sammenhenger mellom en krevende arbeidshverdag og føringer fra besluttende myndigheter. Forklaringene kan ligge i oppgitthet og manglende tiltro til at de kan påvirke situasjonen (Stang,2001). Nå kan man spørre seg hvordan det ville være hvis en ikke opplevde mening med det en gjør. Informantene viser det frem i intervjuene i litt forskjellig grad. Noen er meget engasjert og snakker nesten med et kall om dette. Andre er mer neddempet, men det virker som alle tenker at høyt engasjement gir mestring.

De finner frem til egne mandat. De lager seg et slags verdihierarki hvor hensynet til barnet står øverst. Dette blir veldig personliggjort og dermed sårbart for hver enkelt terapeut. Imidlertid kommer informantene med flere utsagn om at meningen og hensikten med jobben deres blir bekreftet og styrket ved å dele med kollegaer. Når de har klart å finne en løsning for barnet sammen med foreldrene, så forsterkes den gode følelsen av å ha fått til noe viktig når de kan dele historien med en kollega. De synes også det er godt å dele «den vanskelige samtalen» og berører her et anerkjent aspekt av empowermentprosesser, nemlig sosial støtte. Det kan virke som en stor utfordring for terapeutene å få nok tid og mulighet til denne delingen. Det psykososiale arbeidsmiljøet og det nære gode forholdet til kollegaer blir viktig. Flere snakker om det som en ressurs og noen uttrykker savn etter mer fellesskap og muligheter for å være to i krevende samtaler.

Informantene beskriver også hvordan de er opptatt av å balansere, mellom begge foreldrene, mellom barn og foreldre og mellom det å støtte/anerkjenne eller stoppe/korrigere. Når kaos råder og krenkende atferd spiller seg ut i rommet mellom de voksne, har flere erfart at de må stoppe dette. Det er godt for å tørre å si fra og å stå for noe og forankre seg i normer for god oppførsel og menneskesyn.

Flere av terapeutene understreker hvor viktig de synes alliansen med klientene er. Det å være til nytte er ord som gjentas flere ganger. Jobben blir meningsfylt for dem når foreldre uttrykker å bli tatt på alvor, bli forstått og møtt med respekt.

Teorier fra helsefremmende arbeid og særlig A. Antonovsky er anvendelig for å forstå hva de gjør for å motvirke stressfaktorer og øke sin motstandskraft.

De bruker alt det de kan av teorier, erfaring og personlig kompetanse for å se utfordringene som de møter i en sammenheng. Informantene snakker om at de arbeider for å forstå og for at det som presenteres skal bli begripelig både for dem selv og for klientene. De leter aktivt etter løsninger og er veldig opptatt av at foreldrene skal oppleve håndterbarhet. Noen av terapeutene forteller imidlertid at de ikke bestandig ser løsninger for seg selv. De kjenner impulsen til å gi opp. Det er flere utfordringer og faktorer som undergraver blant annet høye krav til tempo og økt stressbelastninger. Det er flere tyngre og kompliserte samarbeidssaker. Men det som hjelper, er å minne seg om det som gir jobbingen mening. Det er som om de virkelig gjør sine følelser og sine erfaringer og på den måten får opplevelse av sammenheng.

Når dette klaffer så føler de høyt engasjement og mestring. De vil så gjerne at arbeidet de gjør skal ha en betydning, bety en forskjell og gjøre det bedre for folk. Flere av informantene snakker om at de arbeider jo hele tiden med klientenes muligheter til å finne løsninger selv, - at foreldrene kan oppleve seg myndiggjort. Det gir mening.

5.2 «En prosess som beveger seg»

For å skape mestring i terapeutrollen i arbeid med konfliktfylte samarbeidssaker, tar terapeutene i bruk flere former for «balanseplanker». En av disse er relevant faktakunnskap om mennesker i krise. De forankrer seg i noe. De vet hva de skal gjøre og anvender det direkte i møte med kaos. Kriseteori blir en måte å sortere på (Cullberg, 1975). De forstår arbeidet med å takle krisen som en prosess.

En krise kan oppleves som en eksistensiell utfordring. Informantene har mye trening i å oppdage og vurdere i hvor stor grad foreldrene er preget av dette. Noen sitter der helt i sin egen boble av redsel, sorg og fortvilelse. Andre kan reagere med sinne og føler seg forlatt og sviktet. Noen snakker om meningsløshet og kaos.

Informantene reflekterer mye over de sterke følelsene som ofte spilles ut på kontoret. De finner forklaringer i å se på det som utslag av livskrise og reaksjoner på det. De bruker ord som bearbeiding og hjelpe foreldrene over i nyorientering. Terapeutene føler seg også hjelpeløse og maktesløse og av og til irriterte på de voksne. Kan de ikke bare ta seg sammen? Kriseforståelsen gjør at terapeutene griper til stram styring og kontroll.

På den ene siden kan en undre seg over hvordan terapeutene forstår dette og hva de er preget av når de legger strenge rammer og struktur for samtalene. Kan det være at de forstår kon-

fliktens dynamikk som så kraftig at de ikke tror foreldrene kan komme ut av dette på egen hånd? Tenker de at foreldrene er så til de grader «i sine følelsers vold» at de ikke har selvkontroll eller evne til selvregulering? Her balanserer informantene mellom erfaringer og eget menneskesyn.

På den andre siden kan det se ut som at det er fryktelig vanskelig å ikke bli en del av konflikten og å bli dratt inn i det følelsesmessige kaos som kan utspille seg. Informantene snakker om at konflikten dominerer hele situasjonen. De blir «revet med» og føler at de gjør en dårlig jobb.

Kan terapeutenes styring bli forstått som hjelp til egen mestring? Jeg tenker at problemenes egenart gjør at tematikken blir meget gjenkjennelig og nært for informantene. Flere beskriver det. Ulike former for parallelle prosesser ligger snublende nær (Bang, 2003). Terapeutene får nesten de samme reaksjonene som foreldrene, - fortvilelse, tristhet og maktesløshet. Terapeutenes evne til empati og profesjonell involvering gjør de sårbare. De kan nødvendigvis ikke være immune for foreldrenes følelser, men de må balansere mellom nærhet og distanse til familiens vansker. Informantene peker selv på dette. De har trent på å en slags profesjonell avstand, men samtidig beholde evnen til å bli berørt. De har øvd seg til en slags affektregulering og mestringsstrategier.

Det kan se ut som et av de spørsmålene som stadig dukker opp i familiekontorfeltet: I hvilken grad kan en dyktig familieterapeut tillate seg å bli påvirket av klienter? Mine informanter balanserer. De forteller alle sammen at erfaring er til hjelp. Men man kan bli overveldet av egne reaksjoner likevel og som en av informantene sier, erfaringen hjelper henne til å sortere og forstå hva som handler om den problematikken som klientene står i og hva som handler om hennes egne følelser. Dette har hun tilegnet seg blant annet gjennom veiledning og kollegiale samtaler.

Denne informanten peker videre på at dårlig tid og høyt tempo skaper økt stressbelastning. Samtidig peker både hun og de andre informantene på at det å ha god tid i arbeid med de konfliktfylte sakene er helt vesentlig. I de sakene må man ikke skynde seg. Terapeutene balanserer mellom krav til økt effektivitet og faglige vurderinger om å bruke lang tid.

Både teorier om kriser og teorier om samlivsbrudd handler om prosessrettet arbeid. Driften frem mot målet eller endring er dynamisk og går i sirkler. I følge Frode Thuens forskning er det få predikerbare faktorer i dette. Han sier at det er vanskelig å si noe generelt om hvem foreldrene er, altså hva kjennetegner de som opplever høyt konfliktnivå. Et overraskende resultat er at folk med høy utdanning, som vanligvis henger positivt sammen med helse og sosial fungering, rapporterer om mer konflikter enn de med lav utdanning (Thuen, 2004).

Informantene mine kan mye om disse tingene og anvender faktakunnskapen direkte inn i arbeid med familiene. Flere beskriver at kunnskapen fra blant annet Thuens undersøkelser og forskning kan tilpasses de spesielle klientene som de møter. Det er noen almenne og vanlige reaksjoner som mange kan gjenkjenne.

En av informantene peker på noe interessant i denne sammenheng, nemlig at hennes egen hold-

ning har betydning både i valg av metodikk og spørsmålstilling. Hvis hun nærmest velger en salutogen tenkemåte om krisen og spør etter foreldrenes egne ønsker og håp, så får hun et annet svar enn om hun spør etter deres problembeskrivelse. Men her har hun også erfart at hun må balansere.

5.3 «Da er jeg ganske bestemt altså»

Informantene befinner seg midt i et «kaoslandskap» og blir ofte fristet til å innta en problemmettet tilnæringsmåte. De kan bli opptatt av rett –galt og innta en dømmende holdning. De føler seg dratt inn i konfliktens dynamikk. Trangen til å stoppe konflikten presser seg frem men få av deres intervensjoner hjelper. De forteller om følelse av mislykkethet og hjelpsløshet.

Erfaringen har lært dem å holde tydelig styring og struktur. De blir strenge, strengere enn de var som nybegynnere. De legger frem eksempler på dilemmaer og forteller at denne bestemte og styrende væremåten gir følelse av å mestre samtalen. Det er viktig slik at begge foreldrene får komme til orde og sagt sitt. Det er også viktig fordi terapeuten får snudd opplevelse av avmakt til opplevelse av empowerment. Kontrasten og balanseringen mellom styring – på grensen til formynderi- på den ene siden og allianse og anerkjennelse av menneskers rett til å bestemme over seg selv på den andre, kommer tydelig frem. Slik jeg ser det, står ideer om en fri og ubundet terapirelasjon med terapeuten i en ikke-vitende posisjon i motsetning til en normativt styrt terapeut som tar ganske sterke grep for å hindre krangel.

Ingunn Stang knytter i boka «Makt og bemyndigelse» begrepet maktesløshet til individers følelse av manglende kontroll. (I. Stang, 2001). Man får en følelse av at noe utenfor en selv har kontrollen og man mister grepet om situasjonen. Informantene beskriver dette. Det er vanskelig når samtalen blir kaotisk og en ikke vet lenger om det som skjer er destruktivt eller til nytte for klientene. Det er ubehagelig for terapeutene. De kan bli irriterte og frustrerte men blir opptatt av å ikke vise det.

Spørsmålet er om det er mulig å la det være opp til foreldrene hvordan samtalen forløper? Informantene beskriver her en ambivalens mellom kontrollør og samtalepartner. De bruker sin autoritet på en slik måte som de tror er til det beste for klientene. Og kanskje det legitimerer utøvelse av kontroll og dermed makt?. En god nok allianse mellom terapeuten og foreldrene kan være motvekt til dette. Informantene snakker mye om det også. De har erfart gang på gang at hvis de får til en felles enighet om mål, så minsker den generelle følelsen av motløshet.

Struktur og styring høres ut til å hjelpe terapeutene. Men det handler mye om måten de gjør det på. I undersøkelsen forteller de mye om hvordan de tar grep og ansvar for situasjonen og beskriver følelse av empowerment hos seg selv. Flere har også stor tro på at det er til gagn for foreldrene. De er veldig opptatt av å dempe konflikten og bruker ord som trygghetsskapende og tillitvekkende om stram styring.

Informantene utøver mye makt men snakker ikke om det eller fremstår som lite opptatt av maktfenomener. Det kommer frem lite reflektering rundt maktposisjoner under intervjuene. Graden av avhengighet påvirker graden av makt, sier Stang (I. Stang, 2001). Man må anta at foreldrene føler seg ganske avhengig av terapeuten for å bli sett og forstått. De er i en asymmetrisk relasjon til hverandre. Terapeuten sitter der i en ekspertrolle med mye makt til å påvirke hvordan dette skal gå. Informantene berører ikke dette. Noen forteller om den stramme styringen med en liten latter eller en form for (unnskyldende?) smil. Blir terapeutene trigget til å gjøre noe de egentlig ikke står for? Eller er de i mer ubekvem ved det de gjør enn intervjuet klarte å få frem?

Hvordan utøve styring og kontroll respektfullt og slik at alle parter opplever empowerment? Dette er en balansering mellom flere hensyn. Foreldrene kan lett føle seg udugelige og umyndigjorte. Samtidig trenger de å bli bygget opp og anerkjent. Informantene understreker at det å ha arbeidet lenge i dette feltet er god hjelp i disse avveiningene.

Men det kan virke som en slags praksis som har vokst frem. Jeg tenker det kan være interessant å diskutere forholdet mellom kultur, makt, kunnskap og forståelse slik det spiller seg ut på familiekontorer i langt større grad enn det blir gjort i dag..

Jeg har vendt meg til Michel Foucault. Familiekontorer kan være et slikt sted som Foucault skriver om hvor diskurser reproduseres og gjentas. Kunnskap sammenvevd med makt former og formes. Når terapeutene hevder at de må ta så mye kontroll, hvilken diskurs står de i da? Det kan lett vokse frem en forståelse av konfliktfylte foreldre som «vanskelige» og «håpløse».

Dette aktiverer en grunnleggende diskusjon i alle former for endringsarbeid: Hvem definerer hva? Hvem tillegges makt til å skape endring? Hvem har makt til å avgjøre hva som kan sies og hva som må stoppes? Hvem sitter med definisjonsmakt? Terapeutene viser med sine historier at de balanserer på stram line i dette landskapet. «Balanseplanker» som kan være til hjelp er etisk bevissthet.

Foucault har vist hvordan vitenskapelige sannheter har preget klassifikasjon og behandling av mennesker. Terapeutene har plikt til å vurdere hvor skadelig konflikten kan være for barna. Foreldrene står i fare for å bli vurdert som ikke gode nok foreldre. Da snakker vi om disiplinær makt som klassifiserer folk og gir dem rangorden og forskjellig verdi (Schaaning, 1997). Denne makten kan være vanskelig å få øye på og gjøre bevisst.

Å ta utgangspunkt i klientens perspektiv og samarbeide på klientens premisser er en grunnpilar i terapeutisk arbeid. Informantene sier seg enig i dette. De må være handlekraftige til en viss grad. På den ene siden er de svært opptatt av det og begrunner sin stramme styring og myndighet med at arbeidet må komme alle parter i familien til nytte. De snakker om hvor viktig det er at foreldrene får tilbake kontrollen. De gir gode råd slik at foreldrene kan løse vanskene selv. På den andre siden sier de lite om hvordan det er å stå i et spenningsfelt mellom hjelp og kontroll. De utfordres hele tiden på dilemmaer. Noen av informantene vil kanskje hevde at det er en produktiv makt de forfekter.

Michel Foucault hevder at makt er over alt og må letes etter i hverdagslivets sammenhenger. Det å arbeide med konflikfylte foreldresamarbeidssaker betyr at man møter maktstrukturer også mellom foreldrene. Det er makt i alle relasjoner, men dette forvaltes på gode måter ved å spille med et minimum av herredømme. (Lundby, 1998). Informantene er nesten daglig i sin jobb ved familiekontor med på å konstruere nye historier både om seg selv som terapeuter og om klientene som foreldre. Jeg tror det vil være en god «balanseplanke» å øke bevisstheten om forholdet til makt. Foucault mente at det typiske for den moderne makten, er at den sosialiserer enkeltmennesker til å bli sin egen kontrollør. For at det skal bli mulig, trengs det redskaper som er sosialt akseptert. Disse fant Foucault i den maktfylte kunnskapen, den som produserer normer for det «normale» (ibid). Jeg synes dette underbygger nødvendigheten av bevissthet rundt makt og kultur.

En av informantene forteller eksplisitt om videreutdanning innenfor narrativ teori. Hun gjenkjenner mye av prinsippene fra helsefremmende tenkning. Hun leter etter mestring og myndiggjøring og forsterker dette. Hun føler seg vel og trives med denne måten å gjøre det på.

Innenfor rammen av mekling og i rollen som mekler er det annerledes. Da opptrer informantene med et mandat fra samfunnet. Det er tydelige føringer på hva som skal sies, hvilke temaer som skal berøres og hva målet er, nemlig skriftlig samværsavtale. Formålet med meklingen er klar. Fokus skal være på barnets situasjon. I kraft av rollen gis terapeutene legitim makt til å strukturere og stanse oppførsel som forstyrrer. Når informantene iklær seg mekler-rollen høres det ut til å være lettere å opptre med myndighet og autoritet.

Det er gjennomført to store kvantitative undersøkelser de senere årene for å evaluere meklingsordningen. Ca 2/3 av de intervjuede foreldrene i begge undersøkelsene er meget fornøyde med at mekler oppfører seg omtrent slik som mine informanter forteller om seg selv som meklere (SINTEF, 2011 og FORM-prosjektet)

5.4 « En ballast som er god å ha »

Det har pågått en debatt innenfor familievern de senere årene om hvilke kunnskapsformer som skal gjøre seg gjeldende og om man i større grad bør anvende evidensbaserte metoder i for eksempel arbeidet med krevende foreldresamarbeidsaker. Det betyr at behandlingen som velges skal kvalitetsikres ved å ha dokumentert effekt.

Mine informanter bærer ikke direkte preg av denne diskusjonen i den forstand at de polemiserer for det ene eller det andre. Slik jeg hører det, så gjør de rede for bruk av mange former for kunnskap. Dette virker godt integrert i deres yrkesutøvelse. De er vant til å lete etter og prøve å forstå hva som danner grunnlag for handling og innarbeide teoretisk kunnskap i sitt praktiske repertoar (Lauvås & Handal 1990)

Det kan se ut som at når det holder på å briste og kaos bryter frem så er det godt for terapeutene å ha tilgang på ulike innfallsvinkler basert på flere kunnskapsformer. Når situasjonen blir satt på spissen så balanserer terapeuten på flere «balanseplanker». De informerer og belærer. De råder og støtter. De refser og trøster. Hele tiden beveger de seg mellom ekspert – ikke ekspert. De beveger seg mellom «Jeg vet mye om hva som er bra for folk flest i deres situasjon» og «Jeg lurer på hva som vil være bra for akkurat dere nå». Dette betegner ulike posisjoner og står for forskjellige holdninger og menneskesyn. Terapeutene peker gang på gang på at for dem er det ikke et enten- eller, men et både –og. De gjør begge deler. Ingen av terapeutene snakker om at de tar i bruk kun en metode eller innfallsvinkel. Det virker som de behersker flere metodiske tilnærminger og oppøvde ferdigheter.

Èn av informantene er opptatt av å respektere folks egne valg, men hun stopper oftere og oftere krenkende væremåte inne på kontoret og sier til foreldrene at dette kan jeg ikke være med på. Hvis jeg bare overser det, så er det som om jeg er med på å si at det er greit og det vil jeg ikke, sier hun. Hun har kommet frem til at det er en viktig mestringsopplevelse for henne det å være tydelig og stå for noe.

Slik jeg forstår det så balanserer informantene mellom en instrumentell tilnærming og en mer eksistensiell forståelse. Gang på gang forteller samtlige informanter om hvordan lang erfaring i dette arbeidet er vesentlig. Èn av terapeutene som selv har mer enn tyve år bak seg, tror ikke det går an å bruke teoriene og metodene hvis man ikke «har gått noen runder». Årene og tiden har i tillegg lært han å oppdage hva som holder engasjementet hans oppe, nemlig hensynet til barna.

Noen av de andre er opptatt av ytterligere tilføring av teori for å styrke seg i arbeidet med konfliktfylte foreldresamarbeidsaker. Èn vil utvide «verktøykassen» sin. Hun liker godt å ha flere tilnæringsmåter å spille på. En annen skal utvikle egen metodikk på å bringe barna direkte inn i arbeidet som selvstendige samtalepartnere. Begge har stor tro på fagutvikling for å trives.

Men som sagt, alle understreker erfaringskunnskap og personlig kompetanse som vesentlige elementer i deres yrkesrolle. Teori fremstår som noe underordnet. De formidler stor tillit til egen erfaring og opplever at det også gir klientene tillit. De snakker stolte og fornøyde om at de har lært mye oppgjennom årene. Likeledes er det å ha levd livets skole og integrert private erfaringer til personlig styrke en stor ressurs (Skau,2008).

Informantene snakker om noe annet enn evidensbaserte metoder. De forteller med selvtillit og engasjement om egne livserfaringer og formidler trygghet til at det gjør dem til dyktigere terapeuter.

Ikke alle informantene var like bevisste egne kunnskapsformer. Det skjedde at noen hadde vansker med å forklare hva de gjorde i enkelte krevende situasjoner eller hva slags kompetanse som de tok i bruk, for eksempel det å overtale og overbevise foreldrene at det var lurt å komme tilbake til kontoret og bruke mer tid på konfliktløsning. Det oppstod pussige og motsetningsfylte passuser i intervjuene. Informantene fremstod som meget kompetente og

erfarne samtidig som de ga uttrykk for usikkerhet,- « nei,jeg vet ikke helt hva jeg gjør jeg». Jeg forstår dette som ydmykhet og forsiktighet. De er forsiktige med å innta eksperterolle. Samtidig er taus og inneforstått kunnskap vanskelig å beskrive og også få øye på (Skau,2008) Her kan vi finne kunnskap ,holdninger og væremåte som er skjult for en selv og som en er lite bevisst på . Dette kan bidra til maktformer i praksis slik M. Foucault beskriver det.

En «balanseplanke» er etisk bevissthet og etisk skjønn. Når makt er i spill, slik jeg har hevdet tidligere, så er etikk påkrevd. Etikk og moral dreier seg om skillet mellom rett og galt, mellom det vi ikke bør gjøre og det vi har plikt til å gjøre. Moral kommer til uttrykk gjennom det vi gjør. Etikk dreier seg om de regler og kjennetegn vi bruker i de moralske vurderingene. Den kommer til uttrykk gjennom det vi tenker(Christoffersen,2005).

Informantene peker på at det arbeidet de utfører må stemme overens med eget verdisyn og menneskesyn. Flere understreker dette. Det gir motivasjon og mestring .Jeg tolker dette som at informantene har tatt stilling til hva som er rett og galt og om resultatene av deres innstas skal være sanne eller virksomme. De ønsker å formidle et positivt syn på mennesker i direkte møte med deres fortvilelse og sinne. Vi må ha nærheten som utgangspunkt for å forstå. Terapeutene og foreldrene sitter ansikt- til-ansikt når kaos bryter løs.Hva som blir sant eller godt eller virksomt må finnes i et samarbeid mellom terapeut og klienter. Informantene ønsker å formidle til foreldrene tillit til at de vil vel og respekt for hva de står for. Dette hjelper for terapeutenes egen empowermentprosess.

5.5 «Hvordan ble dette for dere?»

Denne oppgavens tema handler om familierapeuters arbeid med konfliktfylte foreldresamarbeidssaker,- ikke om brukermedvirkning eller feedback-systemer for å trekke bruker mer aktivt inn i arbeidet slik som KOR er . Det blir faktisk advart mot å bruke KOR i en del vanskelige saker (Familievernets skriftserie 2,2010).

Imidlertid snakker flere av informantene om KOR som et nyttig verktøy til å få et bedre samarbeid med klientene. Terapeutene er veldig opptatt av om de er til nytte for folk.Det er med på å gi mening. Aktiv brukermedvirkning kan gi opplevelse av mestring.

Samtidig blir det slik at bruk av KOR kan gi anerkjennelse til klienters egen mestring ved at de er med på å påvirke sin situasjon. KOR blir brukt til en løpende tilbakemelding om terapeutenes arbeid er til hjelp. Ën informant bruker dette også i konfliktfylte sakene. Da får han tilbakemelding på om han er for streng eller for forsiktig for eksempel. Når klientene krysser av og gir tilbakemelding så viser det om han har lykkes med balansegangen.

KOR kan også brukes som samtaleredskap og utgangspunkt for å frem nyanser og endringer siden sist. Skjemaene kan også være med å få frem klientenes ønsker og håp for fremtiden. Dette er viktig i de sakene hvor foreldrene har samarbeidsproblemer. Man kan eventuelt be de voksne å fylle ut skjema hver for seg.

KOR oppmuntret til selvrefleksjon både for klienter og terapeut. Det kan se ut som veldig lærerrikt for terapeutene at klientens perspektiver bringes enda tydeligere inn. Mye tyder på at terapeuter er for dårlige til å fange opp om terapien er hensiktsmessig eller ikke (Skauli, 2010) Terapeutene blir fanget inn i eller fascinert av det som skjer i timen – i prosessen. Man vet faktisk ikke helt om det som skjedde var til nytte for klienten eller ikke (Anker,2010)

Dette er jo særst relevant for arbeid med konfliktfylte foreldresaker og bruken av KOR bør utvikles i de sakene. Brukermedvirkning gir maktforskyvning og klientens posisjon og engasjement forsterkes samtidig som det kan bidra til økte terapeutiske ferdigheter og økt kompetanse.

KAP. 6, AVSLUTNING OG KONKLUSJONER

Mitt utgangspunkt for denne oppgaven var familieterapeuters arbeid på familiekontor med konfliktfylte foreldresamarbeidssaker. Jeg var opptatt av hvordan de opplevde arbeidet og hvilke utfordringer de støtte på. Jeg ville undersøke nærmere hva terapeuter kan gjøre for å oppleve mestring i terapeutrollen. Det er mange faktorer som kan virke inn. Jeg ønsket å bruke teori fra studiet i helsefremmende arbeid særlig med fokus på empowerment-prosesser og opplevelse av empowerment i praksis.

Gjennom litteratur, intervjuer av seks informanter og analyse har jeg søkt å belyse oppgavens problemstillinger og gjør følgende konklusjoner:

Informantenes opplevelse av sin praksishverdag og sitt arbeid med disse sakene

Terapeutene beskriver og snakker om følelser som maktesløshet, utilstrekkelighet og å bli tappet for energi. De må forholde seg til mange alvorlige historier. Foreldrene er av og til ute av kontroll. Noen av sakene oppleves som vonde og kaotiske. Noen opplever høyt stress og blir slitne.

Men informantene gir også uttrykk for noe annet. De opplever glede og trivsel og finner arbeidet sitt meningsfullt og betydningsfullt. Terapeutene virker svært opptatt av dette. De snakker mye om hva som gjør arbeidet så verdifullt. Det er flere områder, men alle understreker at hensynet til og tanken på barnet i det konfliktfylte bruddet gir motivasjon og drivkraft til å prøve å løse eller dempe konfliktene. Dette snakker de om på en kraftfull og engasjert måte.

En av informantene er bekymret for arbeidssituasjonen. Det er større krav til effektivitet, økt tempo og alt blir hektisk. Alvorlighetsgraden i sakene er mye større enn tidligere. Hun kjenner at stressbelastningen øker, men det hjelper å være to terapeuter i de vanskelige samtalene. Alle informantene sier at det å ha god tid i disse sakene er vesentlig og noen bestemmer seg for å bruke all den tiden som trengs.

Informantene opplever at arbeidet med konfliktfylte samarbeidssaker er krisearbeid. Det er nyttig for dem å tenke slik.

Samtlige terapeuter forteller at de ser behov for stram styring, struktur og kontroll i samtalene. Her ser jeg store kontraster og dilemmaer for terapeutene. De balanserer mellom styring og allianse/samarbeid. Det handler om måten de utøver dette på. Det høres ut som etisk bevissthet er til hjelp samt forståelse av egne holdninger. Jeg tenker det kan være interessant å løfte frem forholdene mellom kultur, makt, kunnskap og forståelse slik det spiller seg ut i disse sakene.

Terapeutenes bevegelse fra maktesløshet/ «kaos» til opplevelse av mestring Er empowerment og salutogen tenkning relevant for å forstå dette?

Empowerment – begrepet kan forstås på flere måter, - som ide, som verdi, som livsinnstilling eller som en praksisform. I denne studien har jeg tatt for meg et praksisfelt og lett etter informantenes opplevelse av mestring i rollen sin som terapeuter. Det har blitt tydelig for meg at terapeutene tar i bruk en rekke empowerment – prosesser. Det skjer i form av balansering, balansering mellom ulike hensyn, mellom dilemmaer, mellom ulike verdivalg og mellom ulike kunnskapsformer. Jeg har drøftet tidligere i oppgaven hvor viktig denne balanseringen er for terapeutene. Det er helt sentralt for dem å få til den. På den måten kan de oppnå resultater. De erfarer at det er en komplisert prosess som fort kan komme ut av kurs og konfliktene eskaleres. De er opptatt av denne balansegangen og forteller om at når den lykkes så opplever de stor mestring. Som eksempel kan jeg nevne balansering mellom myndig/streng og empati/innlevelse.

Noen faktorer hemmer og noen fremmer disse prosessene. Det virker som god sosial støtte og muligheter for kollegasamarbeid er positivt. Det er helt nødvendig med anledning til debriefing og hente seg inn igjen i etterkant av en følelsesmessig krevende samtale. Jeg tror at det å være to terapeuter i de konfliktfylte foreldresamarbeidssakene bør bli mer rutinefestet enn det er nå. Rammene rundt kontorene og terapeutene bør forsterkes i form av flere ansettelser av terapeuter, veiledning og fokus på fagutvikling. Godt psykososialt klima og rom for støtte er også et ledelsesspørsmål.

Informantene formidler stort engasjement og tro på det de gjør. Det meningsfulle og betydningsfulle i arbeidet deres er med på å holde engasjementet oppe. De har en moralsk og etisk begrunnelse for det de gjør som for eksempel at hensynet til barnet går foran alt annet. Det fører til empowerment.

Flere av informantene peker på at arbeidet må stemme overens med eget verdisyn og menneskesyn. Igjen beskriver de balansering mellom det å formidle aksept, respekt og anerkjennelse og stanse uakseptabel atferd under samtalen.

Informantenes refleksjoner om kunnskapsformer

Alle informantene forteller at det er godt å ha tilgang på ulike innfallsvinkler basert på ulike kunnskapsformer. De balanserer mellom teoretisk kunnskap, erfaring og personlig kompetanse. Det virker som teori og relevante forskningsresultater er godt integrert og bidrar til mestringsfølelse for dem.

Flere av terapeutene formidler stor tillit til egen erfaring. De er stolte av og glade for alt de har lært opp gjennom årene og ser på livserfaringer som en ressurs. Men de med lang erfaring må også balansere mellom ulike væremåter og ulike tilnærminger. Det er ikke enten-eller for terapeutene når de avveier og vurderer. Ingen av informantene sier at de kun lener seg en enkeltstående metode. De beskriver et både – og i valg av tilnærming i tillegg til at de bruker seg selv hele tiden.

Jeg tenker at her står fagfeltet overfor et stort udekket behov. Det er nødvendig at det arbeides frem metodikk og verktøy i samarbeid med det kliniske feltet slik at familiekontorene og familierapeutene kan styrke arbeidet med konfliktfylte foreldresamarbeidssaker.

Jeg ser potensiale for mye forskning fremover omkring disse temaene. En lignende undersøkelse blant foreldrene vil antakelig kaste nytt lys over tema

Det vil også være interessant med en større kvantativ undersøkelse blant landets familiekontorer for å få en helhetlig oversikt over behov for kompetanseøkning. Det synes viktig for foreldre i krise å bli møtt med terapeuter med empowerment.

Avslutning

Slik jeg ser det er familierapifeltet relevant for å forske på helsefremmende teorier. Særlig er det egnet i høykonflikt foreldresamarbeidsaker da det her er generelle helsefaktorer i spill.

Denne studien viser at Aron Antonovskys teorier om «Sense of Coherence» også har betydning for familierapeutene. De får sammenheng i situasjonen ved at den blir begripelig, håndterbar og meningsfull.

Videre viser informantene at deres opplevelse av empowerment henger sammen med deres verdier og verdiforankring. De kjenner mestring og empowerment når det de gjør stemmer

overens med deres eget verdisyn, menneskesyn og egne holdninger. Empowerment i denne konteksten blir dermed å betrakte som en verdi og må forankres i etiske føringer.

LITTERATURLISTE

- Antonovsky,A. (2000) *Helbredets mysterium*. København, Hans Reitzels Forlag
- Anker,M. (2010) *Client directed outcome informed couple therapy*, Avhandling ph.d.graden, Universitetet I Bergen
- Bang, S. (2003) *Rørt,rammet,rystet*. Oslo, Gyldendal
- Birkeland,I., Brekke,E.,Tjersland, O.A. Nye perspektiver på konfliktfylte møter,*Fokus På Familien, 2*
- Bronfenbrenner, U. (1981) *Ecology og Human Development*, London,Harvard
- Bunton, R. & Macdonald,G. (1992) *Health Promotion: Disciplines, diversity and developments*
New York, Routledge
- Christoffersen, S.Aa.(2005) *Handling, person, samfunn: Innføring i etikk for helse – og sosialfagene*, Oslo, Universitetsforlaget
- Cullberg, J. (1979) *Mennesker i krise og utvikling* Oslo, Aschehoug & Co
- Duncan,B. & Miller, S.(2000) *The Heroic Client. Doing client-directed outcome-informed therapy*, San Francisco, Jossey-Bass
- Ekeland, T-J. (2004) *Konflikt og konfliktforståelse for helse – og sosialarbeidere*, Oslo, Gyldendal
- Ekeland, T-J. & Heggen, K. (2007), *Meistring og myndiggjering- reform eller retorikk?*, Oslo, Gyldendal
- Engelstad, F. (red) (1999) *Om makt: teori og kritikk*.oslo, Gyldendal
- Familievernets skriftserie (2010) *Brukermedvirkning i familievernet*, Barne,- ungdoms- og familiedirektoratet
- Foucault, M. (1972) *Galskapens historie* ,Oslo, Gyldendal

- Gjærum,B., Grøholt,B., Sommerschild,H. *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre*, Oslo, Universitetsforlaget
- Gutierrez, L. (1990), *Working with Women of Colour: An Empowerment Perspective, Social Work*,vol 35
- Hanson, A.(2007) *Hälsopromotion i arbetslivet*. Sverige, Elanders
- Heier, T. (2010) *Konfliktfylt foreldresamarbeid etter samlivsbrudd.En kvalitativ studie av terapeuters arbeid ved familiekontor.Undersøkelsen omhandler arbeid med foreldre som oppsøker hjelp til å samarbeide om barna*. Masteroppgave i familierapi, Diakonhjemmets Høgskole,oslo
- Helskog, G.H. & Lærum, K.T. (2007) *Fortsatt foreldre: godt nok samarbeid etter samlivsbrudd*, Vikersund, Modum bad, Samlivssenteret
- Hårtveit, H. & Jensen, P. (1999) *Familien-pluss èn: Innføring i familierapi*. Oslo, Aschehoug
- Jacobsen,R.(1985) *Nattåpent*, Oslo, Gyldendal
- Kalleberg, R. (1996) *Forskningsopplegget og samfunnsforskningens dobbeltdialog. I: Kvalitative metoder i samfunnsforskningen*,red. Holter,H.& Kalleberg,R. Oslo, Universitetsforlaget
- Kopperud, E. (2008) "Hva gjør vi med barna?-Diskurser om barn og samlivsbrudd i Familievernet» *Fokus på Familien,nr 4*
- Kopperud, E. (2011) *Utviklingsprosjekt i høykonfliktsaker, Rapport fra forprosjekt, Buf-dir,Oslo*
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009) *Det kvalitative forskningsintervju*.Oslo,Gyldendal
- Lauvås,P. & Handal,G. (1990) *Veiledning og praktisk yrkesteori*, Oslo, Cappelen forlag
- Lov om barn og foreldre av 8.april 1981 nr.7
- Lov om ekteskap av 4.juli 1991 nr. 47
- Lov om familievern av 19.juni 1997 nr.62
- Lov om pasientrettigheter av 1.juli 1999,med ikraftsettelse 1.januar,2001
- Lundby, G. (1998) *Historier og terapi: om narrativer,konstruksjonisme og nyskriving av historier*, Oslo, Aschehoug
- Lundstøl, J. (red)(2002) *I dannelsens tegn: Profesjonell selvforståelse i arbeid med mennesker*, Oslo, Gyldendal

- Malterud, K. (2011) *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring*. Oslo, Universitetsforlaget
- Martinsen, K.(2005) *Samtalen,skjønnnet og evidensen*, Oslo, Akribe
- Mæland, J.G. (2009) *Hva er helse?* Oslo, Universitetsforlaget
- Nilsen, W., Skipstein, A.,Gustavson, K. (2012) *Foreldrekonflikt,samlivsbrudd og mekling: Konsekvenser for barn og unge*, Rapport Folkehelseinstituttet
- Nordhelle, G. (2006) *Mekling: Konfliktforståelse og konflikthåndtering*, Oslo, Gyldendal
- Poland, B.D.,Green,L.W. & Rootman,I.(2000) *Settings for health promotion:linking theory and practice*. Thousand Oaks, Calif., Sage Publications
- Repstad, P. (1998) *Mellom nærhet og distanse*. Oslo, Universitetsforlaget
- Schaanning, E.(1997) *Vitenskap som skapt viten: Foucault og historisk praksis*, Oslo, Spartacus
- Skau, G.M. (2008) *Gode fagfolk vokser: Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*, Oslo, Cappelen Akademiske Forlag
- Skauli, G.Ø(2009) *Evidensbasert praksis i familievernnet:En litteraturgjennomgang av forskning på parterapi*, Familievernets skriftserie,Bufetat
- Smørdal, M. & Thuen,F. (2004) *Langt igjen til løsning.Erfaringer med konfliktfylte meklinger etter ekteskapsloven og barneloven*, Hemilsenteret, Universitetet i Bergen
- Stang, I. (2001) *Makt og bemyndigelse: om å ta pasient – og brukervedvirkning på alvor* Oslo, Universitetsforlaget
- Statistisk sentralbyrå, Befolkningsstatistikk.Ekteskap og skilsmål 2010.
[http:// www.ssb.no/ tabell/ 05703](http://www.ssb.no/tabell/05703)
- Størksen, I. (2006),*Hva gjør en skilsmisse med barns psykiske helse?*,Doktorgrad, Universitetet, Oslo
- Sundet, R. (2010) «Brukerne vet hva som hjelper. Forskningsintervju». *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*,nr 4
- Teslo, A-L. (2000) *Mangfold i faglig veiledning:for helse – og sosialarbeidere*, Oslo, Universitetsforlaget
- Thesen, J. & Malterud, K.(2001) «Empowerment og pasientstyrking – et undervisningsopplegg» *Tidsskrift for Norsk Lægeforening*, nr 13
- Tildelingsbrev av tilskudd til drift av familievernkontor 2012, Bufetat

- Tjersland, O.A. (1992) *Samlivsbrudd og foreldreskap: meklingsprosessens psykologi*
Oslo, Universitetsforlaget
- Thuen, F. (2002) «Samlivsbrudd og psykiske helse: Psykiske virkninger, *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 39.
- Thuen, F. (2003) «Samlivsbrudd og psykisk helse: Forebyggende tiltak» *Tidsskrift for Norsk Psykologforening*, 40
- Thuen, F. (2004) *Livet som deltidsforeldre*. Bergen, Fagbokforlaget
- Thuen, F. (2006) "Psychological adaption after marital disruption. The effects of optimism and perceived control", *Scandinavian Journal of Psychology*, 47
- Tones, K. & Green, J. (2004) *Health promotion: planning and strategies*. London. Sage Publications
- Toverud, R. (1998) *Barn, terapi og seksuelle overgrep. En studie av psykoterapeuters beretninger*, Oslo, Aschehoug
- White, M. (1993) *Nya vegar inom den systemiska terapin*, Stockholm, Mareld
- Winslade, J. (2003) «Narrative Mediation: Assisting in the Renegotiation of Discursive Positions», *The International Journal of Narrative Therapy*, nr 4,
- WHO (1986) *Health Promotion Glossary*, (internet) Tilgjengelig fra:
http://www.who.int/hpr/NPH/docs/hp_glossary_en.pdf (lest 1/8, 2012)
- Aakvaag, G.C (2008) *Moderne sosiologisk teori*. Oslo, Abstrakt forlag

VEDLEGG

Vedlegg I	Forespørsel og informasjonsskriv
Vedlegg II	Samtykkeerklæring
Vedlegg III	Intervjuguide
Vedlegg IV	Skala for endringsvurdering (ORS)
Vedlegg V	Skala for samtalevurdering (SRS)
Vedlegg VI	NSD godkjenning med kommentar

FORESPØRSEL TIL ANSATTE VED FAMILIEKONTOR OM DELTAGELSE I INTERVJU TIL MASTERPROSJEKT

Jeg heter Merete Grasmo og er for tiden i gang med en mastergrad i helsefremmende arbeid ved Høgskolen i Vestfold. Min veileder er førstelektor Berit Viken, HiVe.

Jeg er utdannet klinisk sosionom og familierapeut og arbeider ved familiekontoret Søndre Vestfold, Sandefjord.

Med utgangspunkt i økende antall samlivsbrudd og flere med langvarige og sterke konflikter, ønsker jeg å se nærmere på utfordringer og arbeidsmåter som terapeuter møter/tar i bruk i disse sakene. Det er mye kunnskap i feltet om negative konsekvenser av slike brudd både individuelt, for familier og for samfunnet. Det intense konfliktklima fører til svekket helse både fysisk og psykisk og sosial fungering reduseres.

Erfaringsmessig kan problemstillingene fremstå som fastlåste og komplekse og det snakkes om håpløshet, avmakt og meningsløshet.

Med begrepet helse i denne sammenheng legger jeg til grunn en psykososial forståelse. Fenomener som livskvalitet, lykke og normalitet får betydning. Opplevelse av sammenheng og grad av forutsigbarhet i tilværelsen kan gi kontroll og følelse av mestring.

Jeg søker å belyse disse temaene ved å intervju familierapeuter og drøfte det materiale som fremkommer i lys av helsefremmende teorier. Jeg er opptatt av hva terapeutene har erfart som kan fremme/bidra til opplevelse av mestring. Har deres opplevelse av dette betydning for måten terapeutene jobber på? Jeg ønsker å generere kunnskap tilbake til praksis og dermed bidra til kompetanseøkning.

Jeg planlegger å intervju seks terapeuter, helst av begge kjønn. Deltagelse er selvfølgelig frivillig og de som deltar kan trekke seg når som helst i prosessen uten begrunnelse. Jeg har taushetsplikt og alle notater og lydopptak oppbevares forskriftsmessig og vil bli slettet når arbeidet er avsluttet 1. juni, 2012.

Opplysninger om de som deltar i prosjektet vil bli anonymisert.

Prosjektet er meldt til personvernombudet for forskning (NSD)

Hvis du kan tenke deg å delta i dette, ber jeg deg kontakte meg på e-post eller telefon. Jeg vil ta kontakt for å avtale et intervju (ca 1 times varighet).

Min mailadresse: merete.grasmo@bufetat.no

Telefon: 924 25 545

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg samtykker med dette i å delta i masterprosjekt til student Merete Grasmø.

Deltakelse innebærer at jeg blir intervjuet i form av et personlig dybdeintervju.

Jeg er klar over at samtalen blir tatt opp på lydbånd. Jeg er inneforstått med at båndet oppbevares og slettes etter at prosjektet er ferdigstilt. Prosjektet er tilmeldt personvernombudet for forskning(NSD).

Jeg er inneforstått med at informasjon som kommer frem vil bli behandlet konfidensielt og anonymiseres dersom det anvendes i masteroppgaven.

Jeg er klar over at jeg kan trekke meg når som helst i prosessen uten noen begrunnelse

Dato:.....

Navn:.....

INTERVJUGUIDE

Introdusere tema,formålet med undersøkelsen og minne om formaliteter som samtykke,taushetsplikt med med

Generell yrkeserfaring og bakgrunn for jobben som familieterapeut

Spesifikk erfaring med familier som opplever konfliktfylte samlivsbrudd

Hvordan jobber du i møte med disse sakene? Hva legger du vekt på?

Har du tanker om hva som styrer foreldres valg og handlingsmåter? Hva påvirker foreldrene?

Har du erfaring/ tanker om hva som kan føre til redusert livskvalitet,fysisk,psykisk og sosialt?

Har du erfaring med eller tanker om at skadevirkninger av konfliktfylte samlivsbrudd kan forebygges?

Hva tenker du evt kan gi muligheter for kontroll og mestring i slike situasjoner? Har fenomener som myndiggjøring og empowerment relevans?

Har du tanker om andre faktorer ,utover samtaler på familikontor,som evt kan hemme/fremme mestring?

Hva tror du bidrar til din innstilling og forestilling om hva som kan føre til endring i møte med konfliktfylte samlivsbrudd?

Oppsummere,- noe du vil tilføye eller justere?

Session Rating Scale (SRS V.3.0)

Skala for samtalevurdering – voksne

Navn _____

Samtale nr. ____ Dato: _____

Kan du gi en vurdering av samtalen i dag ved å sette et merke på linjene slik det best passer din egen opplevelse.

Forholdet mellom deg og terapeuten:

Jeg opplevde *ikke* at jeg ble hørt, forstått og respektert.

I-----I

Jeg opplevde at jeg ble hørt, forstått og respektert.

Mål og tema:

Vi snakket *ikke* om det jeg ville snakke om, og arbeidet *ikke* med det jeg ville arbeide med.

I-----I

Vi snakket om det jeg ville snakke om og arbeidet med det jeg ville arbeide med.

Tilnærming eller metode:

Terapeutens tilnærming passer *ikke* så godt for meg.

I-----I

Terapeutens tilnærming passer godt for meg.

Generelt:

Det manglet noe i samtalen i dag.

I-----I

Som helhet var samtalen i dag bra for meg.

Institute for the Study of Therapeutic Change

www.talkingcure.com

© 2002, Scott D. Miller, Barry L. Duncan, & Lynn Johnson

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Berit Viken
Fakultet for helsevitenskap
Høgskolen i Vestfold
Postboks 2243
3103 TØNSBERG

Vår dato: 05.12.2011

Vår ref: 28616 / 3 / KS

Deres dato:

Deres ref:

KVITTERING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 02.11.2011. Meldingen gjelder prosjektet:

28616	<i>Hva kan bidra til/fremme foreldres opplevelse av mestring og myndiggjøring i konfliktfylte samlivsbrudd?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Vestfold, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Berit Viken</i>
Student	<i>Merete Grasmø</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.06.2012, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Katrine Utaaker Segadal

Kontaktperson: Katrine Utaaker Segadal tlf: 55 58 35 42
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Merete Grasmø, Cappelensvei 9, 3126 TØNSBERG

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 28616

Det gis skriftlig informasjon og innhentes et skriftlig samtykke fra informantene.

Prosjektslutt er angitt til 1.6.2012. Senest ved prosjektslutt vil datamaterialet være slettet.

Outcome Rating Scale (ORS)

Skala for endringsvurdering - voksne

Navn _____
Samtale nr. _____ Dato: _____
Hvem fyller ut skalaen? Kryss av: Selv _____ Andre _____
Hvis andre fyller ut; hva er din relasjon til denne personen? _____

Kan du hjelpe oss å forstå hvordan du har hatt det den siste uken (eller etter siste samtale) inkludert dagen i dag, ved å vurdere disse områdene i livet ditt?
Et merke mot venstre betyr dårlig og mot høyre betyr bra. *Dersom du fyller ut for en annen, fyll da ut skalaen slik du tenker at denne personen har det.*

Personlig:

(Hvordan jeg har det med meg selv)

I-----I

Mellommenneskelig:

(Partner, familie, og nære relasjoner)

I-----I

Sosialt:

(Arbeid, skole, venner)

I-----I

Generelt:

(Generell opplevelse av hvordan jeg har det)

I-----I

Institute for the Study of Therapeutic Change

www.talkingcure.com

© 2000, Scott D. Miller and Barry L. Duncan